

LOCOTENENTUL M. D. IONESCU

CERCETARI

ASUPRA

ORAȘULUI CONSTANȚA

GEOGRAFIE ȘI ISTORIE

PREFATA

DE

DOMNUL GR. G. TOCILESCU

CU UN PLAN AL ORAȘULUI ȘI AL LUCRĂRILOR NOUE ALE PORTULUI

SCALA $\frac{1}{100000}$

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BĂILESCU

29, CALEA VICTORIEI, 29.

1897

Proprietatea literară rezervată.

Exemplarele vor fi semnate de autor.

Locotenentul M. D. Jovanescu

BIBLIOTECA REZERVATA
NR. 187 605

Ilustrulăi archeolog

Domnului Gr. G. Tocilescu

Autorul

Inchină.

BIBLIOTECA REZERVATA
NR. 187 605

Constanta 8 sept. 1876

Prezenta domnului directorului,

Am citit lucrarea Comisiunii
pentru geografiei și istoriei
Onușului Constanta, sau admirabil
răbdarea cu care ai ales scrisoale,
lunga și înaltă viziune a
scrierilor referitoare la subiectul
și Dragoșan, cu care te-ai ocupat
de în materie și nu adesea în
impacat cu singurătatea armelor.
Puteți corectea și am făcut
un schimb planul lucrării d-tale.
În rămintea asta cum ai conceput-o.
Amu aștept ca să-ți în înimă
teșul tipărit, spre a pute
scrie prefata și am promis.

Prof. de ocazie a te
cuja su primelor sentimentele
mele de iubire și de adorare
Atina
G. I. I. I.

UN CUVÎNT ÎNAINTE

Istoricul oraşului Constanţa prezintă, pe lângă un interes incontestabil, şi greutatea destul de mare.

Prezintă interes, pentru că dintre toate oraşele ţării noastre, ea are trecutul cel mai vechi şi cel mai strălucit; într'însa petruşce mai întîi razele civilizaţiunii eline; deşi a fost metropola Pontului în epoca romani. Pe oînd între Dunăre şi Carpaţi domnea întinerul şi barbaria, şi o armată cu multă îndrăzneală şi ar fi încercat norocul, ca să trăcă bătălia fluvio, aci în linişita colonie a Mileului. Oîdiu scria Paoticale şi Triviale sale, templuri şi palate măreţe se ridică, amfiteatre, monumente de artă, cari de şi distruse prin foc şi sabie, totuşi în vorbesc cu mai puţină elocinţă pentru trecutul Constanţei, despre care cu drept cuvînt, se poate şice că este: *oraşul ce şi-a îngrăpat istoria sub propria sa temelie.*

Dar pe lângă interes, nu sunt mai puţine greutăţi, din cauza lipsei de izvoare.

De la invaziunea Hunilor şi a Bulgarilor şi până tîrziu locăce, până după începutul secolului al XIX-lea, istoria Constanţei tace.

În adevăr, Genovezii înlocuind pe Mileiarii de altă dată, au lăsat urme despre comerţul ce şi făcure în Constanţa pe la jumătatea evului modern; istoria acestor timpuri însă a dispărut o dată cu ele.

Până mai deună-şi nu se şica aici măcar locul unde fuşese oraşul Tomis, unde şi elurau la Timişoara, alţii la Mangalia, Papadopolos Vreos la Anadolihioi, iar alţii făceau dintr'unul şi acelaşi oraş, dînd deosebire.

Sub raportul geografic — în sensul larg al cuvîntului — am întâmpinat de asemenea dificultăţi, cum: lipsa unei măsurători exacte pe teren a suprafeţei, al unui *evoluţion* precis al oraşului, etc.

După cum se vede, nu am pretenții de a da publicității o scriere completă, lucru ce ar întrecu puterile mele pe de-o parte, iar pe de alta, istoria nu pôte fi completă acum, când zilnic se fac descoperiri nouă.

Sarcina, de-a prezenta o scriere completă în sensul acesta, e las celor mai competenți mie.

Singura'mi mulțumire este speranța, că acest al meu început, să pôte servi într-o cât-va aceluor ce ar vrîi să se ocupe mai tîrziu de geografia și istoria acestui oraș.

Scriitorii de carti m'am avertizat cu destulă autoritate pentru o corectură de felul celui a mele, de aceea am căutat ca să citesc ori unde m'am servit de dînsii.

Țin, mai înainte de a termina, ca să aduc cădăruțele mele mulțumiri ilustrului arhitectolog, Domnul Gr. G. Tocilescu, pentru bună-voința ce 'mi-a arătat și sprijinul ce 'mi-a dat, procurându-mi pe de o parte lavore în modesta mea lucrare iar pe de alta, oferindu-mi a'mi o corectură și odîio.

Rog pe Domnul Gr. G. Tocilescu a primi totuși primă încercare, întru a dăui mai de muncă, că omagiu de recunoștință pentru bună-voință și sprijinul ce 'mi-a dat, ca să dăui a bun sfîrșit mo dema mea lucrare.

Locotenentul M. D. Ionescu

Comandant de detașament

Constanța, 28.10. 1918.

PREFAȚĂ

Autorul modestei lucrări de mai la vale a fînat cu ori-ce pref., ca să a' a permînt publicului, după atîta eufonie deosebită merite opra a ară dreptul ca singur de sine să atragă atențiunea tuturor celor cari se ocupă cu geografia și istoria orașului Constanța.

Dacă vedea întru totul meu amic, este numai împrejurarea, că timp de 15 ani din viața lui m'a fost dat să vizitez foarte adesea-ori capitala județului Constanța, să fiu mărtor aproape ocular al prefacerilor ce ea o încercat, și a'o ved cum dintr'un simplu țărguleț de aspect cu totul oriental și mai mult o ruină, a devenit un oraș frumoșel, românesc și vioi și cu tendințe din ea în ea către Occident.

Dar o dată cu uragul modern renăscînd și înfloritor, am urmărit un cu mai puțină iubire și interes orașul cel vechi, colonia mîlesiană de acum două milenii și jumătate!

Grafie monumentelor mai ales epigrafice, arătate cu grije și atîntate, am putut să așez în o alcătuire reînnoită a cetății vechilor Tomitan, a strălucitel și puternice Metropole Pontice, cu organizația ei politică, religioasă și socială, cu viața ei publică și privată, cu arta, în-lustria și comerțul ei, cu chipul de gândire și de trai al numeroșii sale populațiuni de adîncuri.

Unle pînă acum două decenii lumea întru totul nu seia aproape nimic despre trecutul orașului nostru, și nu se cunoștea de cît vre-o 3—4 inscripțiuni, astăzi pagini întregi din analele sale pot fi citite, o prefioasă arhivă de pîtră care formată și se pîtră studiu în Muzeul național.

Ast-fel oraşul modern, nu mai puţin ca şi cel antic, n'ă putut să se lase indiferent, ba se-a legat de ele printr-o comoră de impresii şi de amintiri, ce nimic nu va pute să le ştergă până la astringitul vieţii.

Ecă pentru ce am lăudat, şi în acelaş timp am admirat, cîlinşele D-lui Locotenent D. M. Ionescu, de a ne înfăţişa într-o expunere scurtă, clară şi metodică trecutul şi prezentele oraşului nostru de predilecţiune.

Timpul ce l-a lăsat liber înţelegerea sarcinilor carierei sale, dînaul a simţit a-l întrebuinţa cu bine şi cu folos pentru sine şi pentru patria sa; dînaul a cîntat înseria spiritului şi autenticitatea intelectuală—bătă pericula şi care ameninţă a umple vatra României cu ceangă mîrtă—, s'a ridicat prin studiul şi reflecţiune, prin dogmatism a muncii şi energie labordantă, mai presus de sarcina sa profesională, şi căutînd să guste plăcerile vieţii superioare, s'a înfăptuit şi cu lucrările minţii şi ale cugetării, făcînd şi pe alţii a le gusta împreună cu D-şa.

Fie ca opera D-lui Ionescu să fie un îndemn pentru camarazii săi, precum este şi un titlu pentru autorul ei; dar tot de o-laltă dorim ca ea să fie şi o înscuţare pentru toţi: Dobrogea oferă încă un teren bogat de explorare pentru etnograf, filolog, arheolog, epigrafist şi istoric; căci ofiserul deasinge abia şi conaşeră studiul necetel provinciei orile lui de odihnă, bărbuşi de acişă şi de profesiona, întruia-vor încă a-l urma exemplul?

GR. G. TOCILESCU

Bucureşti, 1. Ianuarie, 1897.

CERCETARI

ASUPRA

GEOGRAFIEI ŞI ISTORIEI ORAŞULUI CONSTANŢA

I. Situaţiune.

Oraşul şi portul maritim Constanţa sunt aşedate pe capul cu acelaş nume, la 44°10',15" latitudine nordică şi 26°21',25" longitudine estică, după meridianul Parisului ¹⁾.

II. Forma, dimensiuni, suprafaţă.

Oraşul Constanţa se compune din două părţi:

1) *Partea peninsulară* prelungită la Marea-Negru în direcţiunea S.-E.; are forma trapezoidală, cu baza cea mică (S.) la mare (desvoltarea cîstei 700^m de la Vama la clădirea Institutului geografic), iar prin baza cea mare (N.) se lăgă cu partea continentală (pe o lărgime de 950^m, o linie ce ar pleca de la şerul vestic la dreptul spitalului militar, până la şerul de est în dreptul vechiului spital comunal.)

Cele-lalte două laturi (de E. şi V.) sunt scaldate de mare (cea de E. cu o desvoltare de 1050^m, iar cea de V. cu o desvoltare de 1500^m.)

¹⁾ Corréard. Guide maritime dans la mer Noire. Paris 1854, pag. 60. După Greenwich 27°14' long.

Ambele aceste din urmă laturi prezintă sinuosități mai mult sau mai puțin pronunțate. Cea de V. închide golful și portul Constanța. Malul formează aici două terase până la mare în partea nordică, la S. este apărât contra rupturilor și dărîmărilor printr'un postament de piatră ce înainteză în mare, pe o distanță de 450^m la o adâncime sub apă de 20—25 picioare¹⁾

Costa de Răsărit este mai abruptă și espusă rupturilor din cauza valurilor. Postamentul de care vorbim mai sus, este la această costă puțin mai pronunțat, însă la biserica armenă înainteză în mare și se sfîrșește la biserica elenă; spre N. malul se așază mai des și mai cu ușurință, din cauza lipsei acestui soclu.

Partea peninsulară astfel încadrată măsoară o suprafață de 892.500^m 2.

2) *Partea continentală iarăși de formă trapezoidală (numai latura Estică cu o dezvoltare de coastă de 1250^m, udată de mare) se întinde pe o suprafață de 1.260.000^m 2.*

Suprafața dar totală a orașului (după planul aci alăturat) ar fi aproximativ de 2.152.500^m 2 (215⁰⁰ 2500⁰⁰ 2) cu o dezvoltare de coastă de aproape 4.500^m, din care numai 500^m servește de port 2).

III. Hipsometrie.

După calculele hipsometrice făcute de inginerii locali și de D-nul inginer Cucu³⁾, am putut afla că cota la

1) Corbiar, op. cit., pag. 59.

2) Toate cifrele sunt luate cu aproximație, din cauza lipsei unei măsurători exacte pe teren. Dezvoltarea costelor de asfalt.

3) N. Cucu St. Proiect pentru alimentarea cu apă a orașului Constanța. București 1895.

colțul E. al Bulevardului Elisabeta (Hotel Carol) este de 9^m, iar la vîrfurile Avrelii (lângă casarma cavaleriei) este de 55^m.

Așa dar, pe o lungime de două kilometre, distanță ce separă aceste două puncte, avem o diferență de nivel de 30—33^m (scotită de la pîtelele Avrelii), ceea ce revine a dice, că terenul coboară în direcția N.-S. cu o pantă ușoară, de 0,016 pe metru; în direcția E.-V. panta este și mai dulce¹⁾.

IV. Natura terenului

Constanța datorează existența sa naturii fericite a terenului pe care e clădită, și care i servește de soclu.

Dacă observăm stratele de piatră regulat supra-puse ce o înconjură, și cari sunt destul de pronunțate în mare, mai ales la Hotel Carol și pe tot țărmul până la Port; dacă asemenea constatăm măncăturile și surpările ce se fac, pe țărmul de E. la intervale de timp foarte scurte, ne vom asigura că de mult datorează Constanța postamentul format în epoca terțiară din teren *miocen*.

Stratul acesta de leșpedi supra-puse și destul de bine unite între ele, se întinde orizontal la o adâncime de 25—30^m de la mare în uscat și se limitează la o linie ce ar fi dusă de la vî (parc) până la casarma jandarmilor, linie neregulată, concavă spre sud. Stratul este de asemenea puțin pronunțat pe coasta de E. de la biserica elenă spre N.

Restul terenului este quarternar-diluvic, ca cea mai mare parte a Dobrogei.

Miocenul este reprezentat în Dobrogea printr'o suprafață destul de întinsă pe valea Carasului, de o

1) Diferențele de nivel sunt raportate la Marea Neagră.

parte și de alta a liniei Cerna-Voda-Constanța, Meghidia ocupând centrul; printr-o porțiune mai mică (7^{km.} *) de alungul Sud-ghioului între Canara și Palac și printr-o nelăsa-moară porțiune la capul Turin **).

V. Marea Negră¹⁾

1. Istoric

Astăzi Marea Negră se numește:

La Mer Noire, la Francezi;

Black Sea, la Englezi;

Schwarzes Meer, la Austriaci și Germani;

Cernoe More, la Ruși;

Kara Deniz ²⁾, la Turci și Tătari;

Mare Nero, la Italiani și Levantini;

Pontus Euxinus, la Grecii antici și Latini;

Mauvo Tallassa, la Elenii moderni;

Svarta-Haf ³⁾, la Scandinavi.

Anticii erau deja în stare să reprezinte pe o suprafață plană conturul lumii cunoscute; cu această ocaziune ei făcuseră și pe acel al Mării Negre.

Deși imperfect, ei cunoșteau în destul termenurile sudice ale acestei mări; cât despre limitele septentrionale ele erau nelimitate. Regiunea sudică purta numele de *Marea Ascenă* ⁴⁾, acea nordică de *Marea întunecată*,

1) Geologische Uebersichtskarte der nördlichen Dakerudien von Karl F. Peters, Viena, 1867.

2) Locot. Colonel M. Drăghicescu. Note pentru a servi la istoria principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisiei până la Mare și pe cîștele mării de la Varna la Odesa. Galați, 1892.

3) Fomaleoni. Histoire philosophique et politique du commerce, de la navigation et des colonies des anciens dans la mer Noire. Venise 1789.

4) B. D. Hasdeu. Istoria critică a Românilor.

5) Fostă vre-o relațiune între acest nume și acel (posterior) d. *Ascenos*? (Drăghicescu).

Gradul de civilizație al omenirii, în timpul când termenul boreal al lumii cunoscute era cîștele sudice ale Mării Negre ne arată în destul caracterul de seriozitate al cartelor făcute în acea epocă.

Chiar primii geografi greci, acei ca Eratosten, Strabon, Ptolomei etc., deteră acestor mări nise conture destul de ciudate în raport cu acele ale actualității. Ce grad de încredere li se poate acorda? Fost-au ele expresiunea realității? sau ignoranța, mărită cu efectul zonii toride asupra imaginației popoarelor, și avu și ea partea sa de influență în traseul conturelor Mării Negre din acea epocă¹⁾.

În timpurile cele vechi, Grecii au numit-o *Arenos, inospitalieră*. Înainte d'a fi deschisă comerțului, ea era teribilă, fiorosă și periculoasă din cauza repetatelor sale furtuni; ceturi dese o acoperiau, astfel că se credea, că termurile sale atingeau regiunile întunericului și posomorîta locuință a nopții²⁾.

Chiar și după ce a fost deschisă comerțului, purta acest nume, din cauză că popoarele ce locuiau pe termurile sale sacrificau idolilor lor pe nenorociții, ce naufragile li făceau a cădea în mâinile lor.

Când mai în urmă, Grecii se familiarisară cu densa, când li civilisară termurile, ei o numiră *Euxinus* sau *ospitalieră*.

Marea de sud, marea de miază-zi la Herodot³⁾

În limba veche elenă însemnă *marea completă*, din această vorbă și *Euxinus* se făcu *Pontus Euxinus*, determinată *marea ospitalieră*.

Numele Mării Negre era dat la multe alte mări⁴⁾.

1) A se vedea anexa No. 1. *Vechia înfățișare a Mării Negre*.

2) Strabon. Cartea I-a.

3) Herodot d'Herodote. trad. par Guignott. Paris 1866, pag. 223.

4) *Marea Adriatică* însemnă *Marea Negră*. *Adriatică* nu este

Diodor de Sicilia făcând mențiune de potopul, care din Helespont se ridică până în munții Samothraciei, spune că acest potop fu consecința erupțiunii Mării Negre¹⁾.

Spiritualul călător Tournefort²⁾ dice, că acesta mare n'are negru de cât numele³⁾.

Ovidiu avea o idee măgulitoare de această mare (*Euxini mendax cognomine Pontus*); în alta parte el o numește *atrum mare*, cu înțelegere de *negră, funestă*; poate cea mai funestă din toate mările, pentru că nici o dată vânturile moderate nu suflaseră în ea: (*Neque jactantur moderatis acquora ventis*) el voia a provoca aceiași neîncredere chiar pentru locurile vecine: (*Nec minus infida terra timetur aqua*.)

Un vers al lui Ovidiu: *Stygia modo nigrior unda* a făcut pe Méry să se întrebe, dacă el voia să arate Pontul Euxin? și dacă măia ilustrului exilata vut-a ore atâta resune pentru a face să se adopteze pretutindeni supra-numele de *negră*, dat ospitalierii mării a Grecilor?

În antichitate s'a numit *Mare Scythicum*⁴⁾, *Cymericum*, *Amasicum*, *Sarmaticum*, etc.

Alt-ceva de cât *Adriatic*: *Atr* la Latini, înseamnă colora *negră*, de aci *Mare Adriaticum* sau *Adriaticum* înseamnă *Mare Negru* (păreră Lt. Colonel Drăghicescu, op. cit.) Eu cred, că *Mare Adriaticum*, este luat după numele vechiului oraș *Adria*, o dată pe coasta Italiei, acum prin aterimentele Padului, se află la câțiva chilometri în interior.

1) Formaleoni, op. cit., pag. 194, vol. I, note. Idem, pag. 201. Pontul credeau acei din insula Samothracia, fiind închis în formă de lac, fu așa de umplut de apele râurilor ce curgea într'el, că el debordă spre a umple Helespontul, a inunda o mare parte a Asiei, multe câmpuri ale Samothraciei.

2) Botanist francez (1656—1708).

3) Méry-Constantinople et la Mer Noire.

4) Marcus Annaeus Lucanus (64 p. chr.) Pharsal. Cartea II.

Grecii Bizantini fură cei d'întîi, cari o numiră *Mare Majora*; acest nume fu mai tîrziu adese-ori adoptat și de Latini¹⁾.

În evul mediu, Venețiană ca și Grecii, o numiau *Mar Maor* sau *Maura*²⁾.

În dicționarul turc al lui Hammer, se citesc: *Kara*, *negru* supra-nume, care prețice *fericită* de la Osman I³⁾.

De la această epocă în adevăr, Marea Neagră, sub punctul de vedere turcesc, a secondat toate întreprinderile lor cele mari, este dar foarte posibil ca *Kara* (*neagră*) să fi fost botezată de Turci în sensul de *fericită*.

Méry, care cunoștea foarte bine literatura turcă, pretinde că nu a găsit nici un poet turc, care să fi vorbit rău de Marea Neagră.

Eruditul academician, D. Hăsdău, pretinde că *negră* Pontului s'a ivit abia în evul mediu: numele acesta pentru prima dată se găsește la Tataři, la Slavi, Scandinavi, Unguri și Turci, adică la cei cari cutreieră triumphiul marilor N.-V., al cărui vîrf se află la gurile Dunării. D-șă mai dice, că originea numelui *neagră* se poate împinge cei mult până în secolul al X-lea și că la diverse popoare Marea Neagră s'a mai numit: *Mare Romană*, în lînghele de *Grecă* (Roma Nouă), *Mare rusă*.

După acelaș autor, marea această fu numită *neagră* din cauza Românilor.

Acest nume trecu la Turci și la Tătari, sub acel de *Kara Deguz*; la Slavi, *Cernoe More*; la Scandinavi, *Svarta-Haf*, iar Grecii îl împrumutară de la Osmanlii, prefăcându-l în *Μαύρο-Θάλασσα*; e probabil însă că el să fi avut acest nume chiar cu mult înainte.

1) Hăsdău, op. cit., pag. 157, vol. I.

2) Idem.

3) Méry, op. cit.

Notarul anonim al regelui Bela, o numește în limba latină *Nigrum Mare*.

Canemir, de asemenea în *Tabula geographica Moldaviae* (pe la 1710), *Mare Nigrum*. «În sus de gurile Dunării până în Crimeia, în jos de gurile Dunării până la Varna; anume ținuturile făcând parte din bazinul Carpato-Danubian, încă propriu zis numele de *Negra mare*; pe când dincolo de Meotide (M. Azov) și dincolo de Bosfor, ea nici o dată nu s'a chemat astfel, până la *moderna generalizare* a terminologiei geografice»¹⁾.

Se mai pretinde că, numele de *năgră*, ar fi fost dat acestor mări, din cauza obscurității ce produc negurile sale, de și această obscuritate a existat în toate timpurile, grație poziției ce ocupă marea pe fața pământului, între frigul și întunericul Nordului și între lumina și căldura ecuatorului²⁾.

În cele din urmă numele de *Năgră*, se pretinde a fi traducția vorbeli turcești *Kara*, și că turcii (se găsesc și de aceste păreri) i-ar fi dat acest supra-nume din cauza *Carilor*³⁾.

În acest caz turcescul și tătărescul *Kara Deniz*, ar însemna *Marea Negrilor*, cu toate că Bouillet, crește că Tătarii i-au dat acest nume din cauza *negrelor păduri*

1) Haulsch, op. cit.

2) Formaleoni, op. cit.

3) *Carli*, nu erau Greci de origine, dar barbari care adoptaseră limba și obiceiurile argiene. Capitala Carilor era *Mila*, și de aci se numiau *Milesiani*, coloniile cari să eșie din acest oraș se răspândiseră pe ținuturile de V. ale Mării Negre, unde fondaseră mai multe orașe. Nu se știe până la ce punct vorba *Milesiani* ar putea proveni și din grăca *Mila*, negru. Războiul fiind mai cu adevărat meșeria Milesianilor, Formaleoni a emis ciudata părere, că vorba latină *Miles* (din care Românii au făcut *militar*), ar deriva de la acest nume.

ce înconjură marginele sale. În fine un scriitor contemporan: Frédéric Béchard (1872) o numește; *trista și desolată mare Neagră*. De ce ôre?

2. Starea de acum a Mării Negre¹⁾.

Marea Neagră este așezată între 41°05'30" și 46°38' latitudine septentrională, și între 25°8' și 39°26' longitudine orientala, socotită de la meridianul Parisului.

Cea mai mare lărgime este de 612,681^m (331 mile, o milă=1851^m) de la micul golf Penderaklia, până la Dnipru (în sensul meridianului 29°).

Lungimea de la Golful Burgas la Poti (în sensul paralelului 42°30') este de 1,169,832^m (632 mile).

Pe tot acest spațiu, ea este aproape fără stânci, afară de strimtoarea Kerciu și împrejurimile.

3. Curenți²⁾.

Un singur curent face circuitul Mării Negre, curent destul de forte. El are din Marea Azovului și datorează originea sa vărsării Donului. La extremitatea sudică a Crimeiei este destul de bine simțit și se divide în mai multe direcțiuni, din care cea despre N. este cea mai principală. Îndreptat către vărsările fluviilor Dnipru, Bug și Nistru, acesta l' silește a lua direcțiune spre S., unde întâlnește puternicul curent format de Dunăre, cu care urmând foarte repede în direcția cōstelor, se precipită către strimtoarea Bosforului.

Aci partea cea mai considerabilă scapă pe Bosfor, iar restul urmărește cōstele Asiei Mici, Mingreliei, Abasiei, pentru a reveni la strimtoarea Kertch de unde a plecat.

1) Corréard, op. cit.

2) Corréard, op. cit.

Acest circuit poate fi modificat câte o dată de influența vânturilor, sau de circumstanțele locale.

Contra curențe există câte-va, pe coastele Bulgarie și Dobrogei.

4. Vânturi¹⁾

Vântul de N-E. aduce timp senin, iarna frig; cel de N-V, sau V. din contra aduce ceață și umezeală. Coastele Dobrogei sunt influențate de catena Balcanilor și Carpaților.

5. Apa Mării. Băi

După analizele făcute, apa Mării Negre conține 18 la mie grame săruri:

Acid carbonic CO^2
 Clorur de Sodiu Na Cl
 " " " magnesiului Mg Cl
 Sulfat de magneziu $\text{SO}^4 \text{ Mg}$
 Carbonat de calce $\text{CO}^3 \text{ Ca}$
 " " " magnesiului $\text{CO}^3 \text{ Mg}$
 Sulfat de calce $\text{SO}^4 \text{ Ca}$
 Brom (urme) Br

E de mare interes analiza ce s'a făcut plantei an-a-rine, ce se vede crescută pe lângă țărm.

Este o plantă aquatică marină; începe a fi distinsă în luna Mai, când prezintă o coloră cărămizie deschisă, iar ajungând la maturitate, pe la jumătatea lunii Septembrie, coloră este roșie brună.

După culegere schimbă coloră în neagră.

Se numește *cystostira barbata* din clasa Algelor²⁾

1) Corresd op. cit.

2) M. Mihăilescu, farmacist de dr. med. Studiul plantelor marine din jurul Constanței.

S'a analizat această plantă și s'a găsit (cu toate mijlocele neperfecte de obținerea sărurilor) că conține 3 la mie gr. iod, iar săruri 52 la sută gr:

Sulfat de potasă $\text{SO}^4 \text{ K}^1$
 " " " magnezie $\text{SO}^4 \text{ Mg}$
 Clorur de potassium ClK
 " " " sodium Na Cl
 Clorhidrat de amoniu Cl Az H⁺
 Carbonat de sodiu $\text{CO}^3 \text{ Na}^1$
 Acid fosforic $\text{PO}^4 \text{ H}^1$
 Iodure I
 Bromure Br

Băile de mare sunt recunoscute și vizitate încă din epoca Romanilor; între altele se știe, că legatul sau guvernatorul Moesiei inferioare, Caius Prastina, Messalinus, în timpul lui Antonin Pius, înălță la Tomi, genului locului (*genio loci*), un altar de marmură, ca băile să-l aducă sănătate¹⁾.

VI. Istoria orașului.

Istoria orașului Constanța se pierde în noptea trecutului, începând cu timpurile preistorice.

Pentru înlesnirea studiului, vom împărți această istorie în trei perioade

1) Din timpurile cele mai vechi ale fundatiunilor sale, până la ocuparea Dobrogei de către Turci.

GENIO
 LOC
 C. PRASTINA
 MESSALINUS
 REG. AUG. PR

LOCUS. Mittheilungen aus Oesterreichs Wien, 1886.

II) De la stabilirea Turcilor în Europa, până la
cucerirea Dobrogei la Coruna Românei.

III) Istoria actuala a Constantei.

1) Din timpurile cele mai vechi ale fundosimnel sale, până la ocuparea Dobrogei de către Turci.

Originele oraşului nostru sunt, cu a tuturor cetăţilor antice, acoperite într'un vel mitic şi legendar.

Se știe, că numele său în antichitatea greco-romană era *Tomis*, care după o explicație etimologică, ar deriva de la verbul *tyvo* (a îmbucătăți), cu referință la litoralul cel smăcinat și abrupt al orașului.

Cos vechi lăsa, raportați origina numelui la legenda Medeei, care a asvârlit pe acest țărîm membrele sfărîmate ale fratelui său, precum ne asigură nefericitul poet Ovidiu

*clauda Tameis dictus locus hic, quia fortiter in illo
Membra soror fratris consecravit mihi*

(Acest loc fu apoi numit Tomis, fiind că acolo se dice, că o soră a tăiat membrele fratelui său.)

Accata este un episod numai din întreaga lume de
legende pesute în jurul frumoşei expediţiunii argonautice.

Se ştie, că Phryxus şi Helle, copiii lui Athamas, regele Minyenilor din Orchomenos (Beotia, la N. E. de Livadia de azi) şi al Nepheliei, apăr a scăpa de persecuţiunile vitregilor lor mame, Ino, care după predicările oracolului de la Delphi, vroia să-i omore, fugiră călare pe un berbec, fiul lui Neptun şi al Theophanei; avea darul vorbirii, raţiunii şi pe acela de a traversa apa şi aerul. Acest berbec l'era oferit Nepheliei de Mercur.

În călătoria lor, Helles cădu în Dardanelle, care primi de atunci numele de Hellespontus (marea Helles), iar Phryxus, după ce plănuise mărtea surorii sale, rugă pe Mercur, care transformă berbecul, făcându-l lăna de aur.

Ajunsa la Aea, reședința regelui Aetes din Colchida (Mingrelia), sacrifică cu voința lui Mercur, berbecule, lui Zoe Laphistios, Marte, sânu chuar lui Mercur; sat (mai spune tradiția), că Phryxus luând în căsătorie pe Chalciopie, fiica regelui Aetes, dăruie acestuia pielea berbecului și că regele o puse în templul lui Marte, unde o păzia un balaur neadormit¹⁾.

Maî apoi (1352 a. chr.) Iason, fiul lui Eson, Regele Iolcosului (Thesalia), fiind-că i-s'a usurpat dreptul la tron de către unchiul său Pelias, în urma prezicerilor oracolului Delphic se decise a umple Grecia cu re-numele său²⁾.

la scopul călătoriei ce avea să întreprindă, Iason 'și' construit o navă «Argos» după numele constructorului, sub îndrumirea zeiței Athena (Întelepciunea). Se vede dar, că vasula fost făcut după toate regulile matematice și mecanice, cu lemn din pădurile muntelui Pelion (P'leasidhi). Ce va mai mult, cârma vasului era făcută de Athena, din lemn din pădurile Dodonei.

Vasul avea 25—30 rame de fiecare parte și fu construit la Puzosia, depărtare 3 mile de Jolcos.

Vrste nacoalei cutezătoare întreprinderi răspundându-se, toți tinerii principi greci se oferă a lua parte și plecare a avu loc din Argos.

1) Sub o altă formă, această legendă aionă se găsește, într-o mișcare de legende la Români, Greci, Ruși și Maghiari. A se vedea: *Thesi Pnyxos* din Basmele Românilor. L. Șeșescu, București.

... de un monarhizat (Se asemănă cu „Tipul
Centratism la Simeon, op. cit. pag. 724.)

Pălas, vădu înfr'o și pe nepotul său lăson, trecând rîul Anagros, perduse un pontof în apă. Atunci se învîrte cu deznădăjduit la casa domniei, dacă 'l va aduce lăsa de aur a berbecuțului nădrăvan (Ap. 1. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.)

Nu vom urmări pe îndrăzneții navigatori prin diferitele locuri ale călătoriei lor: la Lemnos, Samothrace pe Hellespont și Propontide), la Bosphor¹⁾, până la Colchida veche, aci ei urcău râul Phasis și ajunseră la Aea.

Aetes domnia pe țărmurile Phasului; vechia națiune a Lagienilor locuia partea de sus a țărilor, partea inferioară era guvernată de fiul lui Phryxus.

Sosirea fără veste a acestor streint dădă bănuială regelui Cholechilor, aceste bănuială crescuseră, când auzi că el vin din Grecia și cauză pe fiul lui Phryxus. Iason se prezintă regelui Aetes și i arată că scopul călătoriei lor este de a lua pielea berbecuțului adus de Phryxus. Aetes i promise cu condițiune de a ara pământul cu un taur cu picioare de aramă și cu nărf de foc, iar acel pământ să fie semănat cu dinți de balaur.

Medea, fiica regelui, îndrăgostită de Iason, înțelegând intențiunile tatălui său, părăsi împreună cu fratele său Absyrthe într-o noapte palatul regal, și cum prin torul vrăjilor, unse corpul lui Iason i scăpă de sufla

1) Iason și Medea, Argonaștii au călătorit pe marea Mădara și pe marea Symplegades, care se isbeau în valea râului spumegând.

..... tunc concubitus Argo

Undarum sparsas Symplegades elisarum

[Ovid. Metam. XV, 36—37]

Homer scrie încă: pe acolo da o corabie de omei, care ar ajunge la ele n'a scăpat până acum, căci valurile mari și vânturile focului dărmător, au dat de o dată scindurile corăbiilor și trupurile oamenilor. În adevăr, singura corabie călătoare pe marea Mădara, care trecu pe lângă ele, fu acea Argo, de care totți se interesează când pluta la Aea. Și pe ea puteau încă să se isbit-o stâncile cele mari, dar Hera o petrecu pe dinaintea lor, pe care Iason i era prieten.

(Odys. X. 37—143)

rea veninată a taurului. Pământul fu semănat apoi cu dinți de balaur și produse ființe nouă¹⁾; acești irăți, născuți din pământ se exterminară între dâșii²⁾.

Rebele însă nevoind să-i da comora, Medea adormi balaurul păzitor al lănil de aur, eroul îl omori și luă comora.

Iason stăpân pe aceste două comori, luă drumul spre Occident, însoțit fiind și de Absyrthe fratele Medei, traversă Pontul și intră în imbucătura mării dintr-o parte, pe care Grecii nu l'au mai văduseră până atunci.

Acesta era Istru ce se varsă în mare prin 5 guri. Aetes i urmăria, atunci Medea îndemnă pe Iason a ține în bucați pe Absyrthe și a-i îngera membrele pe marginea apei. Acest îngrozitor spectacol opri pe Aetes de a se apropia și astfel Iason scăpă de furia regelui întorcându-l în adunarea membrilor fiului său.

Capul și mâinile fură atârnat de o stâncă de către nemuritori.

Aetes adună toate resturile și le îngropă, iar locul fu numit Tomis, spre amintirea crudet morții a nefericitului Absyrthe, ale cărui resturi după un timp, au fost îngropate în muntele Avetuk, din marginea orașului Constanța³⁾.

Ovidiu mai spune în privința orașului Tomis:

..... munda de Colchi, urmărind pe Medea, ar fi fondat Tomis⁴⁾.

Legenda însă este legendă. Istoria adevărată susține că Tomis ar fi fost o colonie a Miletilui și că s'ar fi întemeiat pe la anul 700 a. chr.

1) Primumque omni nova corpora dente

2) I. 9, 23; Pindar Pyth. IV; Apoll. Rhod. IV;

3) V. III. L. Șencescu, op. cit., pag. 486

4) Locul Colonel Drăghiceanu, op. cit. pag. 214

Dar unde să fi fost și să fi înflorit vestita cetate Tomis?

S-au emis diferite păreri, unele mai puțin fondate ca altele în privința locului ce a ocupat acest oraș, astfel unii preînseră, că Tomis ar fi fost la Kiew, alții la Ovidiopoli (Basarabia), sau la Stein am Anger (Austro-Ungaria) sau la Lemisora (Banat¹⁾). Tomasczek² pune la Tuzla burnu.

Pe la 1851, un învățat grec D-nul Papadopoulos Vretoz, călătorind prin Dobrogiă, a găsit la satul Anadolkiol o inscripțiune cu numele orașului Tomis, de aci concluziunea trasă de călătorul grec și adoptată de savantul german D. Ph. Mommsen, că Tomis a fost pe locul ocupat astăzi de satul Anadolkiol.

Fără îndoială atare concluziune era pripită, câte pietre din monumentul de la Adam-Klissi nu au fost găsite de d-nul Tocilescu la depărtări de jec de kilometre! Deveni de alte pietre cu numele Tomis au fost descoperite și adunate de arheologii noștri din toate părțile Dobrogei, totuși nu au avut trebuință de pietre copleșite, ca să le pună în construcțiuni, la mor-

1) Formaleoni, care pare ar fi nu alt, lăsa a fi toștes daniel figure ale venețienilor asupra localităților din evul mediu, face diferență între Tomis și Constantia. Tomis, judecăm, a putut mai târziu să aibă numele *Zuswarda*, iar în cele din urmă (peste 1750) *Tomisvar* (nume ce ar avea oarecare legătură cu trecerea Ungurilor). Constantia o arată mai la S. de T.

Tot așa se vede și pe o chartă a secolului XIII (și actualmente aflată în palatul Dogilor, Constantin) că să fi avut numele antic de *Heraclea*. Ca pozițiune topografică (după aceea chartă) Tomis ocupă locul Constantiei de azi. După alții, Tomis ar fi fost pe capul Singoli (Midis), mai la N., ceea ce ar explica și formarea legendei cu Medea și Ahyrthe, și că mai târziu Constantia, devenind înfloritoare, ar fi adunat resturile de la Tomi, ceea ce ar explica găseala lor în acea cetate.

minte, ca să le acobescă a le face adăpătore de vite, etc., le-au scos din ruinele Constantiei, transportându-le pe locuri și sutimi de kilometri¹.

Într-o dar ușor de bănuț, că și piatra în cestiune lăsată la 1851 să se fi transportat de vremuri din Constantia la câșiva kilometri spre N. Astăzi posedăm nu una, ci 25 monumente epigrafice cu: $\tau\omicron\mu\iota\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\epsilon\pi\iota\sigma\tau\eta\tau\eta\varsigma$ (senatul și poporul metropolei Tomis) găsite chiar în Constantia, în locul lor original, care prin urmare mărturisese existența orașului în acest unghi al mării. Tot aci găsim valurile mării scot la term monede de bronz cu legenda:

$\mu\epsilon\tau\rho\upsilon\lambda\iota\tau\eta\varsigma$ $\nu\omicron\mu\iota\tau\eta\varsigma$ $\tau\omicron\mu\iota\varsigma$ (metropola și numismatica Tomis) — și nu se da peste fundațiunile vechilor clădiri ale Metropolei, peste zidurile ei locuitorilor, peste întinsa și de mai bine de două milenii necropolă.

Deși numai izvoarele epigrafice, numismatice și topografice vorbesc pentru această indentificare: avem în monumentele scriitorilor antici așa Socrat de la Sozomeno, vorbind, despre Scythia dice: *«metropola este Tomis, mare și bogat situat la marginea mării»*. Ei bine! Anadolkiol, se află la 2 kilometri și mai bine de mare, este o vale băltoasă și despărțită de mare printr'un lac fără scurgere și printr'o linie de dune! Ce ar fi fostu-n locul coloniei Greci, pe când aveau o pozițiune deosebit de favorabilă la mare chiar, pentru scopurile lor

Într-o nu mai rămâne nici o îndoială, că orașul Tomis a existat aci pe locul Constantiei — nu altundeva. Dacă pe monedele bătute de Tomis se citește

1) Mich. C. Bouda, Camp d'essai sur les monuments de la ville de Constantin.

călători cu poetul Macer prin Asia și Sicilia; întors la Roma, nu se știe dacă Ovidiu a exercitat advocatura. De și prin naștere avea dreptul la demnitatea senatorială, căci era *lati-clavius*¹⁾, totuși nu a luat parte în senat. A fost unul dintre *Triumviri capitales* însărcinat cu judecățile capitale, iar mai târziu *Centumviri* și în urmă *Decemviri*.

Acésta e viața lui Ovidiu ca om public.

Supunându-se dorinței părinților săi, poetul s'a însurat foarte tânăr și a avut două femei de care a divorțat foarte curând.

A treia căsătorie a contractat-o probabil la vârsta de 30 ani, însurându-se cu o femeie pe care în adevăr a iubit-o, și cu care a avut pe Perilla, care s'a măritat pe timpul exilului tatălui său. Perilla a avut doi băieți și cu fie-care câte un copil.

Tatăl lui Ovidiu a murit în etate de 90 ani, iar puțin mai în urmă și mama lui se stinsese.

Ovidiu s'a bucurat nu numai de amicitia unui numeros cerc de omeni distinși, ca: Virgiliu, Horațiu, Tibul, Propertius, dar și de considerația și favorul lui August și a familiei sale.

Sunt multe păreri asupra cauzelor, care au îndemnat pe August să trimetă pe poet în exil. Dacă trebuie să credem pe Sidonius Apollinaris, cauza a fost relațiunile amorose dintre Ovidiu și Julia, fiica lui August. Sidonius întrevade în «Corina» cântată mult de Ovidiu în poezia sa «Amores», pe Julia. Epitetele ce poetul atribuie Corinei în «Amores» se potrivesc în adevăr cu caracterul desfrânatel fiece a lui August.

1) Trinia. Lib. 10. 39. Laticlavus purta la mână o bandă de purpură, ce semn că e nă de senator (Rev. de archeologie, G. G. Tocilescu. Anul I. Vol. I, pag. 119).

Părerea acésta a lui Sidonius este puțin fondată, de vreme ce exilul Juliei precedează cu 11 ani pe acel al lui Ovidiu.

Dacă ar trebui să credem, că motivul exilului era, că Ovidiu întrepinea relațiuni amorose cu Julia, fiica fiicei lui August, pentru că acésta fu exilată în mica insulă Tremurus în acelaș an în care Ovidiu plecă la Tomis; însă deosebirea de etate între Ovidiu și Julia face să cadă și acésta parere. Mai lesne este a crede, că conștienta Juliei, trădând moravurile sale stricate, ar fi desceput în August ideia greșită, că între-care relațiuni amorose ar fi existat între ei.

Unii scriitori susțin, că amorul rușinos al lui Ovidiu cu Livie, soția lui August, ar fi fost cauza exilului, și că Ovidiu cunoștea răstălnicul în palatul imperial, de cel numit că August luând de pretext acésta poemul «Ars amandi», de și el fusese publicat cu mult înainte exilului, fără a-i face vre-un proces și în vârstă de 35 ani edict imperial numai, în anul 9 d. chr., se îndreptă la Ovidiu a pleca îndată la Tomis.

Exilul poetului era numai o relegațiune, de aceea el nu și pierdu speranța reintôrcerii, prin relegațiune nu se pierde nici dreptul de *civis romanus*. La plecarea din Roma, poetul și exprimă desperarea într'o frumoasă elegie.

Cum, marea fiind, navigațiunea era întreruptă; trebuia dar puternica voință a lui August, să silăscă pe Ovidiu în fața pericolele drumului; el trebuia să plece la Tomis în luna Decembrie, de aceea ne spune, că suferi foarte mult din cauza timpului.

El se imbarcă la Ancona sau Rimini pentru a trece pe Corinți, însă furtuna îl aruncă din nou pe côstele Italiei, de care părea că nu se putea despărți.

Din nou traversând marea Ionică și golful de Corinț deburcă pe istm și ajunse la portul Kenchreai (aici Ke-

khries) în partea orientală a istmului, vasul Minerva, ca Bellerophon la 15 Iulie 1815 pe Napoleon, conduse în mormânt în Tomis, pe cântătorul dragostelor tinere (*Iusor amorum tenerorum!*)¹⁾.

«Dum tua pervenit, dum littera nostra recurrens»

(până când să 'mî vie scriitura ta și să primești pe a mea o să trecă un an).

El avea 40 ani la plecare în exil¹⁾, prefectul Mursiei pe acea vreme era Cecinus Severus²⁾

Ovid. Tristium L. II. s. Gaido tremante ~~tremantem~~ mense Decembri
scribentem medius Hadria vidit aquas. L. 4. 3 nos tamquam totius
non nostra finibus aequor sponte... V. 19 nam prociis Thyris
clava de parte relictæ interdicta mihi cernitur halia. L. II. ,
postquam bimarum curru superavimus Isthmon. L. 10. acrisse l.
Samotheae, necesse cæcatoria prius mares Egei. V. 30. Trece im-
petigit fœva carina Samos. Saltus ab hac terra brevis est tempore
petenti: hæc dominum tenuis est illa secuta arum. Nam mihi Nil-
lomis placuit pede carpere campos; Hellepontica illa relexit
agna. Fasti rum L. 389. Extra cœnum vide - utac libare Sapaëon
et præcipue tunc accipit Hecate et ei.

3) Хренов, с. 101.

Ovidiu face un tablou mișcător de miserie la care era expus în țara exilului:

Tempus ad hoc vobis hospita fida manet *)

Fristele și ponturile formează un prețios tezaur de cunoaștere asupra locuitorilor acestui oraș¹⁾.

«Et videor Celsus scribere posse modis».

«*Известиями о. св. Петра барбара*»

În acea epocă limba latină nu era cunoscută pe aici.

• *Quare ibi e medio videtur verba quatuor.*

c... jam desuetudine longa.

Romii Geților în acel timp era Cotys, care scria pe latina. El înveța chiar limba Geților, și deveni precum spune, popular printre dășii, el cânta laudele lui August în poeme getice, întocmite după prosodia latină.

2) A se vede trad. e'gipci to din Tristum, cartea III, datorita
Din. A. P. Haido.

«*Getico scripsi sermone libellum*»

«*Structaque sunt nostris barbarum verba modis*».

Senatul și poporul Tomitan, cu totul mândri, că au în sinul lor un poet așa de mare, îi acordară scutiri de toate sarcinile.

Îi votară chiar o coroană; modestia sa îl făcu însă, să nu primescă această onoare; gândirea și inima poetului cătau spre Italia, de aceea el rugă în cei 8 ani de exil, atât pe August cât și pe succesorul acestuia, Tiberiu, pentru grație, însă fără succes.

Ovidiu muri în primul an al domniei lui Tiberiu; și Eusebiu ne spune, că Tomitani și-au făcut o frumoasă înmormintare, și iarăși înălțat un monument.

Unde să fie acest monument? Vre-o piatră cu inscripțiune, vre-un indiciu, până azi nu s'a aflat. Dar cine poate azi, ce surprindere ne rezervă viitorul?

Cel puțin Românii, din ziua când au devenit stăpâni pe Constanța, au euzetat cu entusiasm la nefericitul poet roman¹⁾

Din Sulmona a răzărît «cântătorul dragostelor tinere», din Mirceaștii Vechii el cânta după trecerea a 19 veacuri, de cântătorul gîntei latine²⁾.

Dar nu numai poetul român a cântat pe poetul roman! Și cetățenii Constanțieni, nevoind a se lăsa mai pe jos de vechi Tomitan, au știut să onoreze memoria unui geniu așa de mare și unei inimi așa de simțitoare, înălțînd pe piața principală a orașului în anul 1887, statua în bronz a nemuritorului poet. Pe piedestal se citește următorul epitaf, pe care singur poetul și-l compusese

1) V. Alexandri. Ovidiu, Dramă. București, 1890.

«*Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum*»

«*Ingenio perii Nase poeta meo*»

«*At tibi qui transis, ne sit grave quisquis amasti*»

«*Dicere: Nasonis molliter ossa cubent*» (Tristium. lib III. El. III).

Iar în romănesc:

«Aici zac eu, poetul Nasone, cântătorul dragostelor tinere, care am perit din cauza geniului meu; și tu care treci, ori-cine ai fi și iubești, să nu'ți fie greu a dice: fie țărâna ușoară lui Nasone»³⁾.

Să reluăm firul istoric:

Pe timpul împărației lui Tiberiu (14—37 d. chr.) Tomis nu era de cît un mic oraș de provincie⁴⁾, portul său după acătările lui Ovidiu, nu era propriu pentru vase: «*Nec placidos portus hospita navas habet*».

Desele incursiuni ale Dacilor în Imperiul Roman sub împărația Flavienilor (Vespasian, Titus și Domițian) nu lăsa timp Tomisului să se desvolte. Se știe, că sub împăratul Domițian, puterea Dacilor devenise înspăimîntătoare și că sub acest netrebnic împărat, spre rușinea lumii romane, Dacii le impuseră tribut.

1) În anul 1883 se înălță un comitet sub președința d-lui Remus Opran, prefect pe atunci, pentru strîngerea fondurilor necesare pentru statuă; se distribuă liste de subscripțiuni. Cu banii adunați prin colecții publice și din oți rezultate de la un bal dat în acest scop, se comandă statuă în Italia, la D. Ferrari, celebrul sculptor din Roma, care făcuse și statuă lui L. H. Rădulescu.

Alegerea fu foarte nemeșită, D. Ferrari, pentru respectul ce datoroa memoriei poetului țării sale, el oferi pentru un preț mic să facă și tîlul lui Ovidiu.

În preșea D-lui D. Sturdza, ministrul cultelor pe atunci, se de-vela în August 1887 acătă statuă ce se înălță pe Piața Independenței.

2) Tacit. Anal. III. XXXVIII și IV. XLVI—LI.

A trebuit un geniu militar, care să ștergă pata pusă pe aquila romană; acesta fu marele Imperator Traian.

Istoricul drumului urmat de Imperator în al doilea război dacic, este arătat cu multă erudiție de ilustrul nostru arheolog, D-l Gr. G. Tocilescu, în scrierea «Monumentul de la Adam-Klissi», reconstituind acest istoric după bazele reliefului columnei lui Traian.

În primăvara anului 105 d. chr., Traian îmbarcă armata la Ravenna¹⁾ și urmă calea până la Byzantium, de unde mergând în Tracia, învinsese prin prezența sa revolta ce izbucnise. Traian rămâne vara în Tracia, iar în primăvara anului 106 probabil, și împarte armata în două.

O parte după ce învinge pe barbari la Nicopolis, fondează orașul în amintirea victoriei reputate²⁾.

Cea-laltă se îndreaptă către părțile sudice ale Dobrogei de azi, învinge pe barbari și, în amintirea acestei victorii, pune în 108/9, să se construiască monumentul cunoscut azi de «Tropaum Traiani» lângă care fondează un municipium.

Orașul Tomis bate monedă în onoarea Împăratului, pe una din părți poartă bustul lui Traian, cu coroană de lauri, lorică și manta spre dreapta; pe revers stă scris:

T O M I Tropaion, compus din coif, lorică,
T . M . N două scuturi și două pulpare pe o bază.

Moneda este de bronz și are 20^{mm} diametru. Mai multe exemplare sunt conservate la Brera din Milan.

Pe toate monedele ce s-au bătut în urmă de acest oraș în timpul lui Sever, Caracalla, Plantilei și Geta

1) Vegetius IV. 31.

2) Victoriya reputatâ asupra Dacilor la Nicopolis, despre care vorbește Ammian, și așa pentru prima dată explicația ac. Aurelius S. Victor. De Caesaribus XIII.

Cesar, se vede reproduș tropaeul monumentului vecin de la Adam Klissi.

Acum orașul Tomis intră într-o nouă fază de dezvoltare; zidurile sale apăsau o populație numeroasă, industriasă și comercială.

Sub fericita domnie a Antoninilor, Tomis deveni *Metropola Pontului*¹⁾, adică capitala unei confederații de 5 orașe:

Τὰ κοινὸν τῆς Ποντικῆς. Aceste orașe erau: Tomis, Istriopolis (Kasapikoi), Callatis (Mangalia), Odessos (Varna) și Dionysopolis; mai târziu intră în confederație și Marcianopolis și atunci Tomis se face *Metropola a șase orașe*: ἑξαπόλις. Aci la Tomis se adunau în fiecare an deputații celor 6 orașe, ca să dezbată chestiunile ce interesau confederațiunea, să voteze bugetul, să aleagă deputațiunea spre a duce la Roma Împăratului mulțumirile ca și dorințele orașelor. Tot aci se afla și *Templul lui August și al Romei*, adică templul pentru cultul Împăratului. Constituțiunea orașului Tomis, era ca a celorlalte orașe grecești, autonomă. Ea și avea adunarea sa, care dedea decrete în numele senatului și poporului Tomitan: ἡ Βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς ἑξαπόλεως Τόμιος, sau când scria latinesc: RES-PUBLICA TOMITANORVM.

Între magistrații, sîi figurați: doi gimnasiarhi, archonți, un nomofylax (judecător), un ierokeryx (preot), un ecdikos (secretar), agoranom (edil), etc.²⁾

Portul sîi capătă o însemnătate mare, orăbii din toate țările Mediteranei vin să-l viziteze; corporații de navigatori din Alexandria (οἱ ναὶ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας) înălța

1) Ion Ghica, Dacia Vechie, Revista română, anul I, pag. 424.

2) Acesta rezultă din inscripțiunile găsite și publicate de D. Tocilescu în Archiv Epigraphische Mittheilungen din Viena.

temple lui Jupiter Serapis; colegii săi corporațiuni diferite se organizează; se construiesc templuri, amfiteatre și se înalță statui și edificii în onoarea împăraților, se bat monede de bronz: în scurt judecând după antiquitățile găsite, orașul Tomis era în floră, pe când Imperiul Roman mergea spre decadentă.

În primul an al domniei lui Claudius (268), Goții întreprind o expedițiune maritimă și atacă Tomis. Până la a doua jumătate a secolului al III-lea ținem splendoroarea orașului. De atunci însă încep năvălirile Goților, Carpilor și altor neamuri barbare din Nordul Mării Negre.

Istropolis, Tomis, Tropaeum Traiani (Adam-Klissi), Dionysopolis și Varna sunt prefecture (1).

Trebuia să vină Constantin cel mare, care să aducă siguranță prin aceste locuri, să restabilească granițele Imperiului, să reconstruiască cetățile dărămate.

Precum dănsul este întemeietorul cetății Tropeene (Civitas Tropaeensium²⁾ este tot astfel și al orașului Tomis; dar noul oraș nu mai poartă numele său vechi, ci pe acela de Constanța, după numele surorii împăratului.

Tomis rămâne numai ca denumire oficială în limbajul bisericesc.

Deja sub Dioclețian, Scythia mică, forma o eparchie, al cărui scaun episcopal era la Tomis³⁾ Istoria cunoaște 12 episcopi care au păstorit în acest scaun, cunoscut până la jumătatea secolului al IV-lea; ea ne-a păstrat numele vrednicului episcop, care a îndrăznit să oprească pe împăratul Valentinian să intre în templu,

1) Gr. G. Tocilescu. Monumentul de la Adam-Klissi.

2) Despre existența unei episcopii în Scythia există comentarii lui Balhamon asupra sinodului IV ecumenic, la 451, în Calcedonia (rom. Can. XXVIII Pallog. T. II. pag. 284)

din cauză că era arian; și acest episcop anume Bretonian (prăsuat la 25 Ianuarie), a scut să sufere și să plătească cu exil pioasa lui îndrăsnială.

Din Istoria noului oraș puține fapte mai cunoaștem; inscripțiunile devin din ce în ce mai rare, abia dacă una sa două s'a aflat de D. Tocilescu cu numele de *Konstantisiana*; monedele bizantine însă abundă, iar necropola care se întinde până la Anadolikiu rămâne mută, ca și cea cărora mormintele le-a înclăștat pentru eternitate gura¹⁾

După un răstimp de 13 veacuri, Românii pun temelii unui nou locaș Dumnezeuiesc, prin clădirea *Cathedralet din Constanța* (2).

1) În săpăturile făcute cu ocazia construirii liniei ferate Cerna Voda-Constanța se știe că s'a dat peste fundațiunile unei biserici, care, judecând după întinderes lor, puteau fi fundațiunile bisericii episcopale ce a fost în floră în timpul lui Constantin cel mare până la Valens. Coincide găsirea ruinelor acestei biserici creștine cu cea al întemeierii noului oraș Constanța sub Constantin cel mare. D. Chourmerie (Convorbiri literare și Farul Constanței No. 29/86) ține pe argumente prea puțin convingătoare, că noul oraș Constanța ar fi fost ceva mai la N. de cât vechiul Tomis. Pe acolo, afară de ruinele bisericii în cerușă, care azi nu mai sînt vizibile, nu există alte ruine, din contra se află cimitirul vechi, și este de bănuț, după cum presupune D. Tocilescu, că aceste fundațiuni n'ar fi fost de biserică, ci o capelă de morminte. Aceea pe care D. se a descoperit-o și desgrăpat-o în luna Septembrie 1846, aproape de locul unde se pretinde a se fi găsit temeliele bisericii în cerușă. (A se vedea anexa No. 2, părerea D. lui Chourmerie)

2) Piața fundamentală s'a pus la 4 Septembrie 1849, în prezența D. lui P. S. Aurelian, Ministrul cultelor pe atunci.

La conști dintr-o cruce cu inscripția

IS. HS. NI. KA. În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Spirit s'a întemeiat Biserica noastră în urbea Constanța în onoarea și reamintirea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, sub Domnia M.

Pe timpul Imperatorului Valens, Goții revoltându-se, merg până la Adrianopol, bat pe împăratul și îl omorâ la 375, pustind un lung șir de ani peninsula Balcanică.

La 447, Atila îndreptându-și forțele sale asupra cetăților încă bogate de pe țărmul drept al Dunărei, ele devin succesiv prada Hunilor. Septeșeci dintre ele adevărate oaze de bogății și civilizațiune, printre care Tomis, fură distruse.

Probabil, că în această epocă, cădura și celelalte cetăți pontice.

Sub Justinian (527—565), orașele Dobrogei, între care Tomis, se ridicară din nou din ruine și fură rezidate și întărite pentru a cădea din nou sub repetatele invasiuni ce urmau.

Cu toate acestea, Constanța și continuă existența sa până în secolul al X-lea d. chr., când o jefuie Bulgarii.

II) *De la stabilirea Turcilor în Europa, până la auerul a Dobrogei la Cerina Românilor.*

În secolul al XIII-lea Bizantinii desemnă în Dobrogea, pământuri Sultnului Seleucid Izzedin. Mai mult de 10.000 familii turcești asiatice se stabiliră aci, pentru a emigra mai târziu în Crimeea.

S. Carol I, Regele Românilor, sub archiepiscopia prea Sămitului Episcop al Epației Dunării de Jos, D. D. 10. 10. 1883, în timpul guvernului liberal, prezintă de D. I. C. Brătianu, în anul de la marea Măntuitorului 1883 luna Septembrie la 4.

Lângă această cruce s'a introdus pergamentul comemorativ, mai multe medații, decorațiuni și monede naționale și s'au acoperit 1700. 000. cu o țesătură de armură, cu inscripția sa Fundația 1883.

Biserica s'a clădit de Societatea de construcțiuni din fondurile Ministerului Căminelor. Pictura executată de D. Mirea.

Înălțarea s'a făcut de către P. S. Partenie, Episcopul Dunării de Jos, la 1895, Maiu 22.

La 1356, Turcii pun pentru prima dată piciorul în Europa, prin ocuparea Galipolului de către Sultanul Urcham¹⁾, atunci când moartea surprinse pe cel mai mare sârb, pe Stefan Dușan, pe drumul Constantinopolului și atunci Imperiul său care atinsese apogeul fu împucătat într-o mulțime de principate mici. Nici Serbia, nici Bulgaria nu produsera un om capabil de a opri pe Osmanli în mersul lor către S.-E. Europei.

În 1365, urmașul lui Urcham, Sultanul Amurat I lua Adrianopol, cheia Traciei, care servise timp de 300 ani element de discordie și lupte între Bizantini și Bulgari, și făcu dintr'ănsul capitala Imperiului său.

Pe atunci exista în Bulgaria trei principii independente.

La Târnova, Ion Șisman: la Vidin și teritoriul din prejur, Ion Stramir, și la Constanța Dobrotici.

În 1387, Constanța era în puterea lui Ivanco, fiul principelui bulgar Dobrotici, care domnise pe tot teritoriul mărginaș Pontului Euxin, de la Varna la gurile Dunărei (?). E foarte probabil, că clasică Constanția să fi servit de reședință. Numele acestui principe pare a fi rămas întregul teritoriu peste care domnea «Dobrotici».

De la Dobrotici, Dobrogea trece în mână lui Mircea cel Bătrân. Acest viteaz și înțelept Domn se întărește în chirovele sale.

«Stăpân al Banatului de Severin, și al orașului Durostorul (Siliștră) și pe ambele țărmuri ale Dunărei, până la marea cea mare».

Dar pe la începutul secolului al XV-lea, Dobrogea cade în mâinile Turcilor, sub Mahomed I.

Încă de prin secolul XII și XIII, Genovezii aveau

1) Xenopol. Ist. Românilor Vol. III. pag. 67.

în mâinile lor comerțul orientului; și stabilimentele lor comerciale, nisele adevărate oasis de civilizație se întindeau nu numai pe cîstele Pontului, dar chiar unele din porturile dunărene, Gurgiu, Calafatul, datorită fondării lor republicii Genua.

Urmele lăsate de ei sunt încă în piatră, ca să vorbesc de prosperitatea de care s'a bucurat Constanța atunci.

Pe o parte din ruinele vechiului port Genua, Englezii reconstruieră în 1859, portul pe care îl vedem azi, și numai dacă am adăuga și partea încă rămasă în ruină ne am putea face o idee despre însemnătatea Constanței în evul de mijloc.

O dată cu căderea republicii, către sfîrșitul secolului al XVII, probabil, că relațiunile și coloniile ei comerciale se micșoră.

Sub dominațiunea turcescă, nimic nu mai rămase Constanței din vechia ei splendoră; cu greu ar fi putut cine va să recunoască în mîncul și neînsemnatul sat Kustendje — nume ce i se dădea de Turci — pe vechiul Iomii sat pe Constanța din secolul al XV-lea.

În războiul din 1828, Turcii fortificară Constanța. Despre apă, cîntărea fiind naturală, nu avu nevoie de mari lucrări de artă; despre uscat, pe o lărgime de 500 m., se construi o linie bastionată legată prin mici cîrtine; această linie de 3 bastioane, sprijinită cu ambele sale extremități pe mare, tăia din continent o mare limbă de pămînt, pe care fusese ori-cum orașul roman Santul era captușit cu ziduri.

Din nenorocire însă, milităresc vorbind, urmele vechiului lui Traian, forma o apropiere destul de sigură în contra orașului.

Generalul Rudiger, cu 4 bata-cine, opt escadron și 10 tunuri, fu ordonat a lua această cetate¹⁾.

La facerea păcii intrările fură rase, urmele însă de sub pămînt ale zidurilor subsistă încă, marture tace, acestei cetăți²⁾.

Dacă vre-o dată s'ar mai fortifica acest pas din nou — și nu văd de ce nu — nu trebuie să uităm, căstrușul marelui Moltke, a lăsa să intre în sistemul apărării sale și cele 3 moșii situate la N. în jurul pieței.

Încă de la începutul secolului nostru, Dobrogea și mai ales partea de sud (Valea Carasu) făcu obiectul unor prețioase cercetări care s'au consemnat în scrieri.

La începutul războiului Crimeii (1854), Divizia turcescă comandată de Generalul Ispassu, decimată de holeră în lagărul de la Gargalik în noaptea de 20 la 21 Iulie, decise pe Francii a se ridica din Dobrogea prin Dobrogea, debarcând trupele în Septembrie la Eupatoria pe cîstele Crimeii³⁾.

În 1860, Constanța era cel mai înflorănt sat turcesc. Cîte va colile de lemn, cîte va colile de fier, cîte va zeci de suflete pe o zi, cîte va zeci de suflete pe o zi, cîte va zeci de suflete pe o zi, făcea a se crede, că acest satuc din Dobrogea, cîte va zeci de suflete pe o zi, cîte va zeci de suflete pe o zi, aspira din nou la importanța vechiului oraș turcesc pe ruinele căreia el se ridicase, sau la cîntărea pe o zi, cîte va zeci de suflete pe o zi, comercială de care se bucurase în mîncul Genua.

1) Colonel Baron de Moltke, *Campanies des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828* 2) *Leiden* 3) *Leiden*

Volumul I

2) Mih. C. Soutzo, op. cit.

3) A se vedea anexa No. 1

4) A se vedea anexa No. 2

La această epocă o companie engleză apare; ea obține de la guvernul turc o concesiune și se pune pe lucru: muniți sunt tăiași, bălțile secate și Constanța e reunită la Dunăre¹⁾.

Un mol solid este zidit și periculoasa radă este transformată într'un port sigur; se construiesc cheuri, în lungul cărora vasele încarc cerealele aduse cu drumul de fer de la depozitul Cerna-Voda.

Se remediază lipsa de apă în peninsula și dificultatea de a o avea de la fântâni, prin mijlocul vagonilor speciale, care aduc apa de la 23 km.

Satucul Constanța se acoperă cu edificii cu mai multe etaje și cu magazine. Un far este ridicat de la apărare; cea a companiei Engleze, începu a înlesni navigatorului aterragiul. Constanța este transformată într'un oraș mare în marea mai bine de 300 clădiri de piatră. Fără a cuprinde cartierile tătărăsc respândite în depărtare pe latura de N. a peninsulei, populațiunea e de 60 suflete. La V. formând o mahala separată a orașului se ridică elegantele locuințe ale Englezilor, autorii acestor transformări.

Acesta era ôre cum tabloul Constanței în 1869²⁾.

La începutul războiului din 1877, nici o lucrare serioasă nu fu construită pentru apărarea Constanței.

Corpul al XIV răsesc (Zimmermann) compus din Diviziile 17-a (Porokhovnikof) și 18-a (Narbust) Infanterie și Divizia 1-a a Cazacilor de Don (Schamchef),

1) Convenția încheiată între Ministrul rusesc al afacerilor străine și D. I. Trevor Barclay la 1 Septembrie 1857, reprezentantul companiei drumului de fer de la Dunăre la Marea Neagră. Această companie construiește și portul.

2) Note de la marea Noastră, Vol. I, pag. 26. A se vedea și 111.

mai având atașată și Divizia IV-a (Pomerantzeff) trece Dunărea la 21—22 Iunie, cu o armată de 35—40.000 oameni.

În Dobrogea se află: 24 batalioane, 12 escadrone și 7 baterii, sub comanda generalului Ali-Pașa, având sub ordinele sale pe Suleiman Pașa și Mahmud Pașa.

Constanța era ocupată de un batalion.

La 28 Iunie, generalul Schamchef ocupând Baba-dagul, trimise o recunoștere care ajungând în Constanța găsi orașul evacuat de Turci. Populația era protejată contra bașibuzucilor de marinarii vasului englez «The Rapide», ce se găsea în port.

Kustendje situat pe un promontoriu escarpat, este înconjurată de 3 părți de mare și nu e abordabilă decât pe la V; este un port rău accesibil vaselor de război; nici un uvrăgiu serios pentru apărarea sa nu se construiește aici la începutul războiului. Rușii îl ocupară fără mari forțări și îl fortificară spre mare cu câte-va uvrage.

Aceste măsuri fură cu atât mai nemerite cu cât Turcii îl bombardară la 25 Iulie, însă fără succes¹⁾.

În luna August Rușii construiește câte-va lucrări, cari să apere Constanța și despre uscat.

La 11 Iulie (23 st. n.) la 35 mile în mare la larg de Constanța, avu loc o luptă între bastimentul rus Vesta (capitanul Baranow) pachetului armat de război și corveta cuirasată turcă Feth-i-Bulend.

Această luptă care ținu 1 1/2 ore (cu pierderi din partea bastimentului rus de 43 morți, iar din a celui turc 7 morți și 33 răniți) fu singura între două bastimente (afară de torpile) în marea Neagră, în acest război.

1) Tactica. La guerre d'orient. Vol. II, pag. 227.

Ea se marginii la o violență canonică, făcându-și mutual ușore stricăciuni și departându-se reciproc, în condiții încă destul de posibile de a lupta, pentru un război de mărurea celui ne se făcea.

La 27 Septembrie 1877, Generalul Manse, comandantul Diviziei VII de cavalerie încredințat că o brigadă turcească de 6000 oameni, comandată de Rıza-Paşa, se fortificase destul de bine cu tunuri la Bazarjik, eşi din Constanța cu oameni săi executând o recunoaștere în acea direcție. Turcii, solid stabiliți în acest oraș, centrul drumurilor din Bulgaria orientală, așteptară inamicul cu încredere, care după o luptă fără mare importanță se întorse de unde plecase.

III) Istoria actuală a Constanţei.

Prin tratatul încheiat în congresul de la Berlin¹, în urma tratatului de la St. Stefano², se hotărîse ca Dobrogea să se anexeze la coroana României, în schimbul părții de sud a Basarabiei smulșă de Rusia pe nedrept, ca răsplătă pentru sângele românesc versat pe câmpiile Bulgariei!

Vlăstarul Romei, transplantat la Dunărea de jos de falnicul Împărat Traian, devine după 18 secole, stejarul care 'și întinde ramurile peste ambele țărmuri până la Marea Neagră.

Dobrogea devine *pro-vincia* românească, iar patria «ponticelor și trisicelor», oraș românesc la 25 Noiembrie 1878.

A fost grea munca celor chemați a transforma micul sat Küstendže, și a 'l aduce la nivelul celorlalte orașe din țară

1) A se vedea anexa No. 7.

2) A se vedea anexa No. 6.

Meritul le este cu atât mai mare, cu cât în scurtul timp de 18 ani, Constanța adî, face obiectul de admirație, a celor cari au cunoscut-o sub dominațiunea turcească. Tristul și monotonul harman al Turcului, adî este partea cea mai frumoasă și mai viabilă a orașului; frumoasă prin edificii mărețe: *Catedrala*, *Hotel Carol*¹⁾, viabilă pentru că *bulevardul*²⁾ și *saia de cură*³⁾ sunt locurile de preumblare ale orașenilor și voiajorilor

Mi-ar fi greu să arăt an cu an dezvoltarea Constanței care zilnic sub ochii noștri chiar, se mărește și se înfrumusețează.

VII. Populația.

Populația orașului Constanța, după ultimul recensământ, este de 10.419 suflete, ceea-ce dă o densitate destul de mare, de 48 locuitori pe hectar (București au 106).

Populația însă, nu este împărțită uniform pe totă suprafața Constanței; densitatea înseamnă cifra de mai sus în partea peninsulară, iar cea continentală, locurile virane fac să scadă această densitate.

Cu privire la naționalități:

Elementul românesc preponderă (2519), vin apoi Grecii (2460), Musulmanii (2203), Bulgarii (1060) dar nici Ovreii nu sunt în număr mic (855).

Studiând tabloul de mișcarea populației, vedem că:

De și mișcarea totală da o creștere medie de 67 suflete sau 0,84% în țara pe când populația ortodoxă crește cu 27 suflete pentru 6.079 sau 0,45%; orwell al național pentru 855 suflete, o creștere de 27 sau 3,1%.

1) Construit de soc. engleză: Romanian hotel company in 1882.

2) Construit de primarie în 1880

de la arpa dreaptă a Hotelului Carol

Să sperăm că peste cîteva decenii, Dobrogea va deveni o nouă Palestina şi Constanţa un Ierusalim !

VIII. Strade. Edilitate publică.

Pompierii comunali. Iluminat.

Comuna urbană Constanţa, are 62 strade (o piaţă şi un bulevard¹⁾).

Stradele părţii peninsulare sunt bine pavate (Mak-Adam) şi întreţinute, însă străme.

În partea continentală, la N. stradei Mangalia, încă în formaţie, stradele sunt largi şi perpendiculare, nepavate însă.

Pentru curăţitul stradelor şi serviciul incendiului, comuna cheltueşte anual 54.760 lei.

Pompieria comunala se exercita la început de poliţie cu ajutorul hamalilor până în 1880, când s-a creat un serviciu anume; aşi pompieri comunali au local, personal (1 comandant şi 14 oameni de serviciu), cal (20) şi instrumentele necesare (4 pompe mobile şi 13 sacale).

1) A se vedea tablourile lit. C. D.

Primarii în ordinea succesiunii, sunt:

D. A. Alexandridi (August 1880,

• Holban . . . (» 1881).

• Simonovici (Ianuarie 1882).

• Alexandridi (Februarie 1883).

• Holban (Noiembrie 1886).

• Kociu (Octombrie 1888).

• Holban (August 1891).

• Moisic (Septembrie 1893).

• Kociu (Ianuarie 1892).

• Belcik (Mai 1892).

• Kociu (actual).

2) A se vedea tabloul litera E.

Maş sunt la dispoziţia primăriei în caz de trebuinţă 80 sacagă. Pompierii sunt întrebuinţaţi şi la stropitul stradelor, o pompă fixă cu bazin serveşte în acest scop.

Serviciul municipal se execută pe o scală destul de mare; stradele sunt în tot de-una curate, iar gunoierile transportate la 2—3 kilometri afară din oraş.

Iluminatul oraşului se face de 359 lămpi cu gaz liquid şi costă pe comuna suma de 25,000 lei.

Oraşul fiind în pantă, scurgerea apelor de ploie se face cu mare înlesnire; un canal totuşi există (de la capătul S. al stradei Carol, pe la atelierul căilor ferate la Mare). Acest canal s'a lărgit şi căptuşit cu piatră. Stradele mai principale sunt:

Bulevardul Elisabeta, construit în 1880 pe ţermlul S. al oraşului; are o frumoasă privire la mare, frumos plantat şi bine întreţinut. La o extremitate se află: *Hotel Carol* şi *palatul Prinţului Gr. Sturza*; iar la cealaltă extremitate *Sala de cură* şi *Catedrala*.

Piaşa Independenţei, debuşeu stradelor părţii peninsulare; pe piaţă se află *statua poetului roman Ovidiu*.

Strada Carol I pe prelungirea N. a pietii Independenţei, se continuă prin şoseaua Tulcea. Strada plantată în mare parte, bine întreţinută. Pe ea sunt următoarele clădiri: *giamia «Asizia»*, *Primăria*, *Şcoala primară «Prinţul Ferdinand şi Principesa Maria»* şi *Spitalul Comunal*.

Strada Mangalia, la capătul căruia se află centru comerţului de grâne.

IX. Construcţii¹⁾.

După statistica făcută la finele anului 1893, în Constanţa sunt 1,378 case construite în zid şi piatră,

1) A se vedea litera F.

materiale ce se găsesc în abundență prin împrejurimi.

Pe fie care an Constanța se îmbogățește și înfrumusețează cu construcții solide, igienice și mari.

Prin unificarea liniei ferate și mai ales prin construirea portului, populația mărindu-se, atrase după densa sporirea numărului clădirilor, număr, care totuși azi pare insuficient populației care zilnic afluiază.

Este lesne de profetisat viitorul strălucit al acestui oraș singurul port maritim al țării noastre acum, și ca peste o decenie de ani, neînsemnatul sâcuc turcesc Kustenge de odinioară, va deveni orașul cel mai important de pe totă coasta apusană a Mării Negre.

Numai în vara anului 96 — pentru ca să 'și facă cine-va o idee despre dezvoltarea orașului — s'au construit peste 30 case cu câte 2 și 3 etaje.

Țărnuț de Est, cel mai espus surpării și mănăcăturilor mării, începe a se consolida prin terase de piatră, de înălțime 10—20 m., având fundamentul la 4—5 m. sub nivelul apei; asemenea terase sunt 5 până acum: acea a Hotelului Carol, a palatului Sturza, a vilei Reynier, a proprietății Magrin și a Hotelului Gambeta.

Remâne primăriei sarcina a consolida și țărmul de Sud, (Bulevardul).

X. Poliția.

Sub acest raport, orașul Constanța se împarte în 3:

Coloarea Roșu la S, *Coloarea Galben* la N, despărțite prin Str. Gării și Portul.

Polițaiul este șeful și are sub ordinele sale 3 comisari și pe Comandantul plutonului de gardiști (56 vergenți de oraș).

Cu poliția, orașul cheltuește anual suma de 23.380 lei¹⁾

Sunt în oraș 53 trăsură de piață și 178 căruțe (harabale).

1) Bugetul Comunei Constanța pe anul 1896—97.

Tote autoritățile sunt legate între ele prin oficiul telefonice, biurul poliției ocupă centrul¹⁾.

XI. Bugetul

Bugetul comunei pe anul 1896 este de 635 10, lei, 92 bani.

Veniturile sunt egale cu cheltuielile.

XII. Starea sanitară.

Personal.

Institute de salubritate publică.

Serviciul Veterinar.

Starea sanitară datorită poziției orașului, constituției solului, temperaturii și curenților aerieni, este bună.

Personalul însărcinat cu serviciul sanitar se compune dintr'un medic, un sub-chirurg-vaccinator și o moșe.

Actualmente sunt în Constanța: 10 Medici (3 militari) și farmaciști 4 (1 militar).

Comuna cheltuește anual pentru serviciul sanitar și spitalul comunal suma de 38,190 lei.

Spitalul comunal construit în 1893, este destul de igienic și spațios, corespunzând trebuințelor actuale, este deservit de medicul orașului și 13 ajutoare. Are acum 25 paturi.

Serviciul veterinar se exercită de veterinarul orașului, care supraveghează și abatorul comunal, situat la marginea orașului, pe țărmul mării.

Costă pe comună acest serviciu, anual 14,193 lei.

XIII. Comerțul interior

Pentru satisfacerea trebuințelor consumației locale, afară de diferitele magazine, sunt în Constanța două

1) Biurourile telefonice sunt: Central Poliția. 1) Portul. 2) Prefectura. 3) Parchetul. 4) Comisia de Roșu și pompierii. 5) Gara. 6) Primăria. 7) Geandarmii. 8) Comisia de Galben. 9) Divizia.

piețe: una în Colôrea de Roșu, cea-laltă în Colôrea de Galben.

Necesitatea construirii unei hale centrale, pe un teren deschis, se impune azi cu dezvoltarea ce a luat orașul; actualele baraci înconjurate de clădiri închid și viciază aerul, lăsând la o parte că prezintă un aspect, ce nu corespunde de fel progreselor orașului.

XIV. Alimentarea orașului cu apă.

Alimentarea cu apă a orașului Constanța, este una din cestiunile, care reclamă o grabnică soluție.

Actualmente orașul se alimentează cu apă luată de la cele 3 fântâni sistem american (de vânt) din partea nordică a orașului, sau adusă de la fântâna așezată la N. câtunului Anadol-Kiot (cișmea) la 4 k. depărtare de oraș.

Proiectul D-lui Inginer Cucu, elaborat în anul 1895, va deslega de sigur problema. După acest proiect orașul Constanța va fi alimentat cu apă potabilă de la Anadolkiot, captată prin ajutorul unor conducte în beton într'un rezervor pe movila Avretük, lângă cazarma Cavaleriei și de aci distribuită iarăși prin conducte cu o dezvoltare de 12,500 metri în oraș, unde 88 fântâni, — din care 3 monumentale: Gară, Piața Independenței, Catedrala — vor fi instalate.

După calculele D-lui Inginer Cucu, orașul poate avea — în vederea sporirii populației până la 40,000 suflete — 200 litri pe zi de cap, sau 4000 ^{mm} zilnic. (Bucureștii aveau în 1894: 106 litri zilnic de cap).

Costul lucrărilor (pentru o cantitate ce s'ar putea mări — în vederea sporirii populației) se arca la suma de 830,000 lei sau 20 lei 75 bani de fie-care cap, pe m. c. pentru o populație de 40,000 suflete.

Comuna în bugetul anului corent, a prevădut pentru primele cheltuieli în acest scop, suma de 80,501 lei,

sau 20 lei 75 bani, de fie-care cap pe m.c. pentru o populație de 40,000 suflete.

Comuna în bugetul anului corent, a prevădut pentru primele cheltuieli în acest scop, suma de 80,501 lei.

XV. Clima¹.

Clima Constanței rezultă din observațiile meteorologice; ast-fel:

I. Presiunea atmosferică	<p>milocie 761.7 maximă 780.0 28/XI² minimă 742.7 4/II Mediu 11.8.</p>
II. Temperatura aerului C°	<p>Max 32.8 29/V. Min. —17.0 22/I. Ploaie 445.6 ^{mm} an. Maximă în 24 ore 63.0 21 VII Numărul zilelor în care cantitatea de apă, provenită din ploaie, zăpadă, măcărache sau grindină a fost cel puțin egală cu 0.1 ^{mm}, este 66.</p>
III. Observații udometrice pentru H = 30°, h = 1, ^{mm} , S = 500 ^{mm}	<p>Udometrul Seewarte (Hamburg) H = înălțimea solului. h = instrumentului S = suprafața în ^{mm}²</p>
IV. Umexela absolută %	<p>Numărul acelor în care cantitatea a fost egală cu cel puțin 1.0 ^{mm} este 37. Numărul zilelor cu zăpadă, 13. Numărul zilelor în care solul a fost acoperit cu zăpadă, nici una. Grosimea stratului de zăpadă = 0. Media 9.5.</p>
V. Umexela relativă %	<p>Maxima 20.9 2/IX. Minima 10 21/I Media 83. Maxima 100. Minima 28 5/VIII.</p>

1) St. Hepitis. Observațiile meteorologice generale.

2) Fracțiunea 28 XI înseamnă ziua 28 din luna 11.

	Media ș.ș.	
VI. Nebulozitate (0—10).	Zile senine . . .	134
	Nourase . . .	111
	Acoperite . . .	121
	Pe direcții:	
	De la N.	317
VII. Vânturi.	„ „ N. E	93
	„ „ E.	76
	„ „ S. E.	19
	„ „ S.	246
	„ „ S. V.	19
	„ „ V.	67
Iușela în M. pe sec.	„ „ N. V.	250
	Dile calme	33
Mediu=122.		

XVI. Băi. Stabilimente

Mijloace de transport

Am vorbit mai sus (cap. V § 5) despre însemnătatea acestor stațiuni balneare maritime, încă din antichitate.

De la ocuparea Dobrogei de către Români, Constanța a fost din an în an, mai mult vizitată în timpul verii și băile de mare din ce în ce mai căutate.

La început, stabilimentele de băi erau așezate în marginea orașului chiar (Hotel Carol, Hotel Gambeta, Biserica Armenească, Port, etc.).

Azi sunt instalațiuni afară din oraș, la o depărtare de 3 kilometre spre N. V. pe coasta mării «la vil».

Pentru înlesnirea transportului, și pe un preț mic, căile ferate pun, în timpul verii, la dispozițiunea publicului un tren, care circulă de mai multe ori pe zi între oraș și băi.

Ambarcarea se face la 4 halte în oraș și 2 la vil în fața ultimei halte la vil, se află parcul băilor, fru-

mos plantat și bine întreținut; de aci o șosea în pantă coboară costa la stabilimentul de băi.

La vil, publicul găsește pe lângă clima temperată, aerul sănătos și distracția în timpul căldurilor verii, sănătatea, efectul bine-făcător al băilor de mare.

Se mai află în Constanța 3 localuri de băi calde (1 militară).

XVII. Cultul

Sub raportul Cultului, Constanța, ca și totă Dobrogia, aparține Episcopiei Dunării de jos.

Actualmente sunt în Constanța următoarele Biserici:
I. Măreța Catedrală, cu hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel

II. Biserica comunității Elene, construită între anii 1864—67.

III. Biserica Bulgară.

IV. „ Catolică.

V. „ Protestantă.

VI. „ Comunității armene, clădită în anul 1880

VII. Sinagoga ierusalimită.

VIII. Șapte gîamil, din care două: «Mahmudia» construită de Sultanul Mahmut pe la 1722 (1839 al erei turcești) și «Azizia» construită în 1860 de Sultanul Abdul Aziz, sunt cele mai de notat.

Cimire sunt 3:

Ortodox, Protestant și Turcesc; sunt așezate la marginea orașului

XVIII. Instrucțiunea publică

Instrucțiunea publică se dă în următoarele școli:

Un gimnaziu, creat în Octombrie 1896 în locul desființatei școli normale pentru institutori și învățători (ce

a funcționat de la Noembrie 1893, până în Septembrie 1896, când a fost transferată la Câmpu-Lung).

Școala primară de băieți No. 1
" " " fete No. 1 } create în Februarie 1879.

Ambele ocup localul «Școala Principele Ferdinand și Principesa Maria».

Școala primară de băieți No. 2
" " " fete No. 2 } n'au local propriu.

Maș sunt încă în Constanța, următoarele institute private.

Un pensionat «Leila Petraru».

Școala comunității Bulgare.

Școala comunității Elie cu local propriu.

Școala comunității Armene.

Școala comunității Israelite

Două școli turcesci (câte una pe lângă ne-care giamie mare).

XIX. Marca

Marca orașului Constanța este: O corabie cu pânze, lângă un far ce poartă în vârf un steag.

XX. Autorități și instituțiuni publice și private.

1. Prefectura ¹⁾

Sub raportul administrativ, Dobrovia la ocupare, fu împărțită în 3 județe: Tulcea, Constanța și Silistra nouă.

Acesta din urmă, după un an se fuzionează cu județul Constanța. Localul ocupat de prefectură la 13 Noembrie 1878, era vechiul «*Conak*» turcesc, în fața arestului preventiv de adă (Str. Traian), ars în Decembrie 1882. Acum prefectura ocupă local închiriat.

Pentru construirea unui palat administrativ nou, s'a votat suma de 265,000 lei; terenul însă nu e definitiv ales.

1) A se vedea Tabloul lit. G.

2. Divizia activă ¹⁾

Divizia activă a fost creată la București în Octombrie 1878, fu desăvârșită a ocupa Dobrovia și a avea reședința la Tulcea, unde ajunge în seara (4^u, p. m.) de 16 Noembrie 1878.

Personalul întemeietor al acestei Divizii a fost:

D. General Angheliescu Gheorghe, Comandant.

D. Lt. Colonel Argynțoiu, Șef de Stat-major.

D. Căpitan Șaguna, Oficer de Stat-major.

D. Adjunct el. I Bengescu, Intendent

D. Medic de Regiment el. I Niculescu Ion, Medic Șef.

D. Colonel Herkt, comandantul Artileriei.

D. Lt. Colonel Peiu, Șeful Statului major de geniu.

Primele trupe, care ocupară Constanța, la 23 Noembrie 1878 fură: Batalionul IV vânători și o baterie de artilerie.

Reședința Diviziei active se strămută la Constanța în ziua de 22 Maiu 1883 și se instalează în localul pe care îl ocupă acum, clădire ce aparținea Companiei drumurilor de fer engleze, cedată după rescumpărarea liniei, Ministerului de război.

La 1 Aprilie 1884, prin înaltul Decret No. 1084, se înființează primul Batalion recrutat din oameni dobrogeni, cărei până aci țineau garnisoana numai regimente trimise din țară.

Fu numit: «*Batalionul de Dobroveni din Dobrovia*» ¹⁾.

1) A se vedea tablourile lit. H și I.

2) Oficerii întemeietori ai Batalionului

Major Vicot. N. comandant. Căpitan: Orleanu G., Teodorescu C., Ghidavescu I., Vișoreanu D., Locotenenți: Cugler C., Chiriac G., Todilescu A., Mărgăritescu N., Sub Lt. Proșciu C. Mănoilescu A., Calinescu S., Adjuți el. III: Alexandrescu A., Drăgoi D.

cu reședința în Constanța; el primi drapelul la 10 Mai 1886.

Tot la 1 Aprilie 1884 se crează *două escadrons de Calărași Dobrogea*, din cari unul cu reședința în Constanța.

Batalionul de Dorobanți fu transformat, prin Înaltul Decret No. 824 pe ziua de 1 Aprilie 1888 în *Regimentul de Dorobanți Dobrogea*, numit în urmă *Regim. Dobrogea No. 33* și în fine *Regim. Tulcea No. 33*.¹⁾

Acest regiment din cauza lipsei de localuri încăpătoare pe atunci, schimbă la 1 Mai 1891 garnisona la Tulcea rămânând la Constanța numai un Batalion.

La 20 Aprilie 1894, cu Înaltul Decret No. 1548 se creă *Regimentul Constanța No. 34*²⁾, recrutat numai din regiunea județului și avându-și reședința la Constanța. Acest Regiment primește drapelul la 10 Mai 1894.

Escadronele de Calărași, la 1 Aprilie 1895, prin Înaltul Decret No. 1524, fură transformate în *Regimentul*

1) Oficeri Intemeietori ai Regimentului.

Lt. Colonel Cristodorescu D. Comandant. Majori: Nicol N. Ajutor, Lazescu, Capitani: Niculescu Ion, Emanoilescu N. Olănescu V. Negrescu Ion, Ruja D., Iordău P., Georgescu, Locotenenti: Margăritescu N., Constantinescu M., Alcaș C., Stoiculescu Victor, Chiră Gh., Petrovici C., Hagă Gh. N., Cota Chiriac, A-dior II. Alexandrescu Alex., Dragomirescu Dr., Sub-Locotenenti: Cealac Paul, Botea Al., Dumitriu Ion, Popovici Anton, și Arădulescu C-tiu.

2) Oficeri Intemeietori.

Lt-Colonel. Crăsan C. Comandant, Majori: Dumitrescu S. Ajutor, Tarnoschi I., Capitani: Hagă Gh. Șeful depozitului, Ad-tor I: Poilacof N. Casier, Ad-tor II: Gioran G. Imbrăcămintes, Capitani: Ionescu Alex., Blănișă N., Bărbăntescu I., Velicu Anghel, Antonescu Ilie, Cătreș Matei, Săndulescu D., Mihăilescu G., Popescu Istrate, Moșcu Gh., Constantinescu Marin, Locotenenti: Dumălescu Ion, Buță Vasile, Anstănuș P., Parache Ion, Ionescu D. M., Teut Eug., Mărgineanu A., Papadopol A., Poetaru Stan, Sub-Locotenenti: I. Ionescu A., Botea N., Gălbău Gh., Căneșcu Ion.

9 Calărași¹⁾ cu 4 escadrons; regimentul cu reședința în Constanța, primi drapelul la 28 Noembrie 1895.

La 1 Octombrie 1896, prin Înaltul Decret No. 2206 se crează *Batalionul VI Vânători*²⁾ recrutat din regiunea Corpului II-lea de armată, iar nu din Dobrogea, ca celelalte 2 Regimente. Acest Batalion se instalează în cazarmele construite anume în acest scop, în vara anului 1896.

Lipsa localurilor pentru trupe în Constanța se simți încă de la început, de aceea în 1880 se construiește un pavilion pentru un escadron de cavalerie cu grajduri și dependințe și un pavilion pentru două companii de infanterie.

În vara anului 1886 se mai construiește:

1. Un pavilion pentru artilerie, încăpător pentru două baterii, cu grajduri și remize.

2. Un pavilion pentru Stat-majorul Regimentului de Cavalerie.

3. Un local pentru închisoroa militară.

4. Un pavilion pentru Stat-majorul Regimentului de infanterie.

5. Un depozit pentru municiuni.

1) Oficeri Intemeietori

Lt. Colonel. Budășeanu N. Comandant, Capitani: Popescu D. Ajutor, Locotenenti: Negrescu G., Rădulescu Th. Contabili, Medic de Reg. cl. I: Zissu Acil, Veterinar la rezervă Petrescu Ion, Capitani: Niculescu Ion, Bogdan V., Locotenenti: Iosin A., Pop. A., Tompa D., Nașescu C., Sub Lt.: Pop Ion, Codrescu C. Răducanescu Gr., Frim C.

2) Oficeri Intemeietori

Major: Brătulescu Mih. Comandant, Capitani: Dumănescu Mih., Strătilescu Ștefan, Richman Theodor, Gheorgheanu Gh., Locotenenti: Epure Traian, Ionescu E. Marin, Aleșiu Alexandru, Leca Aristide, Sub Lt.: Flesnă Adrian, Niculescu Vasile, Eremit Gh., Orleanu Petre, Ad-tor III: Dumitrescu Mih., Gălbășescu Alex.

6. Un local pentru Munitanța.

Tote aceste cazărni, situate la N. și în afara orașului au fost ocupate de trupe la 15 Octombrie 1886.

Spitalul Afilitar s'a instalat la 25 Mai 1883 într-o clădire a companiei engleze, cedată ca și localul Diviziei.

Spitalului aparține *Secția sanitară* detașată de la Corpul III de armată (Galați); de la 1 Aprilie 1890 ea formează corp în parte.

Munitanțel aparține *Compania 5-a subsistență*, creată la 1 Iulie 1891 cu înaltul Decret No. 2483.

Consiliul de resor al Diviziei active înființat la 1 Ianuarie 1879

Compania de jandarmi rurali funcționând de la 1 Octombrie 1893

3. Tribunalul

La ocuparea Dobrogei, un regulament de administrație publică a justiției, a instituit în fie-care plasă câte un *tribunal de ocol*, două cărți de apel sub denumirea de «*Tribunale de apel*» (Tulcea și Constanța), precum și în fie-care comună câte o *judecătorie comună*, care însă de fapt n'a funcționat de cât pe alocurea.

În fie-care plasă mai era câte un *tribunal Mahometan* ale cărui atribuțiuni era să cerceteze și să judece cesiunile de familie dintre Musulmani; hotărârile lor erau supuse apelului Tribunalului de apel.

Aceste tribunale Mahometane se compuneau dintr'un hoga al localității și doi membri aleși de locuitori; atât președintele cât și membrii erau confirmați de Ministerul Justiției.

Tribunalele de apel și ocol aveau organizare și competență specială.

Tribunalele de ocol se compuneau: dintr'un judecător, un supliment, un substitut, un grefier și mai mulți co-

pisti; ele cumulați competența tribunalelor de județ, a judecătorilor de ocol și a judecătorilor comunale, după valoarea și natura afacerii; hotărârile lor, când judecând o afacere de competența tribunalului de județ erau supuse apelului la tribunalele de apel; când însă judecând o afacere de competența judecătorilor de pace, hotărârea era pronunțată în ultima instanță.

Tribunalele de apel erau compuse: dintr'un președinte, doi membri, un supleant, un prim-procuror, un procuror, un grefier, un ajutor și mai mulți copisti.

Pe lângă fie-care tribunal de ocol, precum și la tribunalele de apel luau parte și doi membrii accesorii, aleși de populațiune; această dispozițiune însă nu s'a aplicat, de cât numai la o parte din tribunale.

După câte-va luni de funcționare, s'a desființat unul din tribunalele de apel (acel din Constanța), rămânând numai cel de la Tulcea; asemenea s'a suprimat și substituiți de la tribunalele de ocol, alară de cel de la Tulcea și Constanța, însărcinându-se cu suplinirile cu funcțiunea de substitut; acesta era substitutul primului procuror, de pe lângă tribunalul de apel, care îndeplinea și atribuțiunile judecătorului de instrucție.

La 1 Septembrie 1886, s'a pus în aplicare legea votată în Martie 1886, prin această lege s'a modificat organizarea creată prin regulament, apropiându-se de organizarea justiției din restul țării, astfel: în fie-care comună s'a înființat câte o judecătorie comună, în fie-cere plasă câte o judecătorie de ocol și la reședințele județelor Constanța și Tulcea câte un tribunal de județ; s'a desființat tribunalele mahometane, cari erau în fie-care plasă și au rămas numai două: Constanța și Tulcea; asemenea s'a desființat tribunalul de apel din Tulcea, trecând totă Dobrogea în circumscripțiunea curții de apel Galați.

Organizația și competența judecătorilor de ocol, era conform legii din 1878. Tribunalele de județ aveau deosebit în competența și organizarea lor, astfel: n'aveau judecător de instrucție și atribuțiunile acestuia se îndeplineau de procuror.

Această lege s'a modificat la 1 Aprilie 1894; s'au desființat judecătoriile comunale; judecătoriile de ocol au suferit ôre care modificări, în cea ce privesc circumscripțiunile și competența.

În cea ce privesc crimele, în Dobrogiă ne-existând instituția juraților, instrucția se făcea de substituți tribunalelor de ocole și se judecau de tribunalul de apel; astăzi, instrucția se face de judecătorul de instrucție de pe lângă tribunalul de județ și se judecă de curtea de apel din Galați.

4. Tribunalul Mahometan

Tribunalul mahometan instituit conform art. 61 din legea pentru organizarea Dobrogei din 9 Martie 1880, modificată prin art. 39, 40 și 41 din legea asupra organizării judecătorești din Dobrogiă, promulgată la 30 Martie 1886.

Competința sa se întinde numai asupra proceselor de căsătorie și succesiune, cari se judecă conform legilor și usurilor musulmane.

Personalul acestui tribunal cuprinde:

Un cadru și un greier, recunoscuți de Ministerul Justiției și retribuiți de statul Român.

5. Judecătoria

(A se vedea «Tribunalul»)

6. Arestul preventiv

De la 1 Ianuarie 1879 și până la 1 Aprilie 1886, a funcționat sub denumirea de *penitenciar central*,

când prin desființarea tribunalelor de ocole, penitenciarul rămase numai arest preventiv.

Loculul ce l'ocupă (Str. Traian) este propriu al Județului, o clădire rămasă de la Turci, cărora le a servit pentru acelaș scop. Construcția e slabă, localul neîncăpător și neigienic.

7. Portul¹⁾

Pe o parte din ruinele vechiului port genovez, compania engleză «*Danube and Black Sea railway Co. Limited*» reconstrui în 1859 portul, în limitele celui actual aprôpe. Ruinele portului și magazilor genoveze se ved încă în 1896), urmele splendorii de odinioară a Constanței. (A se vedea planul).

Am vorbit mai sus (anexa 5) și am arătat inconvenientele ce prezintă portul, încă pe la 1877; deja atunci era insuficient traficului de cereale; azi, prin legătura directă cu Constanța are cu restul țării, portul servește ca debuşeu pentru produsele întregii țări.

Dacă comparăm țîra exportului cerealelor, în anii 1876 și 1895 (tabelele literile A și J), vedem pentru:

anul 1876. . . . . 368,862 tone
 » 1895. . . . . 69707927 »

Cifrele vorbesc de la sine și nu mai e nevoie de comentariu, pentru a vedea că portul Constanța de acum, nu mai poate servi trebuințelor ce din zi în zi cresc.

Nu mult după rescumpărarea portului (1881), guvernul român votă prin legea din 29 Martie 1885²⁾ un credit de 21 milioane lei, trebuincioși la mărirea portului Constanța.

1) A se vedea Tabloul lit. J.

2) A se vedea M. Of. No. 1 din 2 Aprilie 1885, Institutul Decret No. 1051

Lucrările nouă încredințate cassel *Adrien Hüller*, s'au început în primă-vară anul 1896.

Piatra fundamentală s'a pus în digul despre larg la 60^m de la țărm, în ziua de 16 Octombrie 1896, în prezența *M. S. Regelui Carol I și a Familiei Regale*.

Pergamentul cu inscripțiunea comemorativă¹⁾ s'a așe-

1) *Nu! Carol I, prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.* În anul mântuirii 1896 în a șase-sprezece-a al a lunii Octombrie, am pus piatra de temelie pentru construirea portului Constanța pe țărmurile Mării Negre. Dumnezeu dându-Ne în Domnia-Noastră asupra acestei țări nu numai ani de glorie, ci, împreună cu viteza mea oștire, mă-i pot da independența și o poziție strategică, dar și ani de pace și bună guvernare, am lucrat cu cămin și strălucire pentru înflorirea și prosperitatea României! Împunând căile de comunicație și rețeaua căilor ferate unind cele două țărmuri ale Dunării prin podul de la Fetești-Cernavodă, luat-am hotărârea ca aceste temoinice și neperitoare lucrări să fie desăvârșite prin întemeierea unui port la țărmurile vechiului Port-Buzin, unde din veacurile cele mai depărtate comerțul a găsit un loc de adăpost, unde stătea monumente istorice ne aduc aminte vechia dominațiune a strămoșilor noștri Romani, și unde și s'a născut ailele marele poet Ovidiu.

În al treilea deceniu al Domniei-Mele și al celui-spre-decilea al fondării Regatului am pus astăzi piatra de temelie a acestei întreprinderi lucrări, fapt fiind Majestatea Sa Regina, Altețele lor Regale Principele și Princesa României, înaltul Cler, Majistritul Met Președinte și Vice-Președinte Corpurilor Legislative, înalți Demnitari ai Statului și Corpul Tehnic.

Nădăjduim că Dumnezeu ne va ajuta să desăvârșim în hăruite și feteite lucrările începute astăzi, care va duce peste mări numele Românilor și va tăia în toate vremurile, transportul bogățiilor acestei țări.

Spec amintire, am subscris acest document în două exemplare, din care unul se va așeza în piatra de temelie, iar altul se va păstra în arhiva Statului.

Actul a fost înalt de: M. M. L. L. Regelui și Regina, A. A. L. L. Principele Ferdinand și Princesa Maria, Marele Duce Boris Vladimirovici; de D-nii Miniștrii: D. Stănescu, E. Stănescu, A. Stoiljan,

dat într'un bloc de beton și s'a acoperit cu o lespede de marmură, ce poartă inscripția:

16 Octombrie 1896.

B. Companii de vapori. Agenții

1. Serviciul maritim român
2. Johnston W. & C-nie.
3. Fraissinet & C-nie.
4. Messageries Maritimes.
5. Wilson (Hull)
6. Lloyd austriac.
7. Deutsche Levante Linie
8. P. M. Courtaji & C-nie
9. Florio & Rubartini

g. Vapoare

Funcționează de la 1 Ianuarie 1879.

10. Calea ferată. Gara

Ca și portul, calea ferată Cernavodă-Constanța a fost construită de aceeași societate în 1862.

În Constanța era administrația Companiei de exploatare instalată în localurile ocupate acum de Căile noastre ferate.

Aci erau și atelierele acestei Companii.

Linia împreună cu portul au fost rescumpărate de guvernul român în anul 1881, pentru suma de 17 milioane lei.

F. Poni. General C. Budișteanu, C. L. Stoicescu, și de D-nii P. S. Aurelian, C. Schina, G. Lahovari, G. Filiti, P. Terusanu, A. Saligny, I. B. Cantacuzino și P. S. Sa Parthenia al Dunării de jos. Cu această ocazie s'a bătut și o medalie comemorativă.

1) A se vedea Tabloul litera K.

La 14 Septembrie 1895, această linie s'a uncat cu cele din țară, prin construirea podului de peste Dunăre.

Acum gara Constanța numai corespunde traficului de călători și mărfuri, și probabil în timpul său după construirea portului, gara se va transforma radical

11. Poșta și telegraful

Funcționează de la ocuparea Constanței de Români.

12. Regia monopolului

Inițiat biurul în Constanța în anul 1882

13. Banca Națională a României

Ocupă localul său propriu și funcționează de la 1 Mai 1894.

14. Banca Agricolă

Funcționează de la 20 Octombrie 1894

15. Creditul Agricol

Funcționează de la 1 Aprilie 1883.

16. Camera de Comerț

Inițiată cu înaltul Decret No. 2115/80 Monitorul Oficial 208/80).

17. Societăți de asigurare

1. «Națională».
2. «Dacia Romania»
3. «Unirea».

18. Agenții diplomatice și consulare

1. *Austro-Ungaria. Consulat*, inițiat la 1 Octombrie 1861

2. *Belgia. Consulat*, funcționează de la 12 Noembrie 1880.

3. *Turcia. Consulat*, funcționează de la ocuparea Constanței de Români.

4. *Germania. Vice-consulat* inițiat la Iulie 1865

5. *Franta. Vice-consulat* creat la 1 Decembrie 1862.

6. *Rusia. Vice-consulat*

7. *Marea Britanie. Vice-consulat*.

8. *Spania. Vice-consulat*.

9. *Suedo-Norvegia. Vice-consulat* inițiat la Iulie 1865

10. *Italia. Agenție consulară*. Girante consulul Austro-Maghiar.

11. *Bulgaria. Agenție consulară*. Girante consulul Turc.

12. *Grecia. Agenție consulară*. Girante consulul Rus

XXI. Clădirea Institutului geografic

Situată pe țărmul mării la arpa dreaptă a hotelului Carol. Scopul acestei clădiri este arătat chiar pe inscripția ce poartă:

ROMÂNIA

INSTITUTUL GEOGRAFIC AL ARMATEI

PUNCTUL DE ORIGINE

AL NIVELMENTULUI DE PRECISIE AL ȚERII
STABILIT ACI ÎN CONSTANȚA PE ȚERUL Mării NEGRE
ÎN DILECTUL S. REGELUI CAROL I
ÎN AL XXIX AN AL DOMNIEI LA 15 SEPTEMBRIE 1895

XXII. Importanța militară

Idea de fortificarea portului și orașului

Prin legătura directă ce are cu întreaga țară și prin lucrările mari și costisitoare, abia acum începute, Constanța va deveni primul port maritim pe coasta apusă

a Mării Negre; ideea de a o fortifica pe coste și pe apă trebuie să ne preocupe, de ore-ce Constanța va fi primul obiectiv al unui atac ce ar veni pe Marea Neagră.

Fortificarea pe uscat încă nu e fără importanță; această necesitate a fost semnalată de Ilustru Mareșal Moltke în 1837¹⁾

«Dacă vre-o dată s'ar fortifica acest oraș, nu trebuie uitat a face să intre în sistemul et de apărare și cele 3 munte situate la N. în apropiere».

Ast-fel, fortificată pe uscat și pe apă, Constanța va deveni o cetate maritimă, pivotul de manevră al unei armate de apărare din Dobrogea, în flancul unei armate de invazie de la N. (Rusia) sau de la S. (Bulgaria), care ar avea de obiectiv podul de la Cerna-Vodă.

Prin forma ei însă, orașul și portul prezintă inconvenientul că poate fi lesne expus unui bombardament; se poate însă anihila acest inconvenient prin forturi și baterii judicios așezate.

1. *Fortificarea costelor.* În cadrul studiului ce ne interesează nu vom considera de cât costa Mării Negre marginace portului și orașului.

Cum orașul este clădit pe un esind, trebuie ales vârful cu o poziție centrală, pe care s'o ocupăm cu un avrăgră permanent, solid construit și destul de bine armat, ca ast-fel să reziste artileriei navale, s'o țină la o bună depărtare de port și să apere costa la N. și S. până la 4 k. distanță. Această poziție centrală ar fi bine aleasă pe locul ocupat acum de *Hotel Carol*, dacă considerațiunile economice nu s'ar opune.

Dar în chestiunea apărării țerei considerațiunile mili-

tare primază și într-o viitoare fortificare a portului, *Hotelul Carol* trebuie sacrificat, căci de alt-fel această măreșă construcție va fi cea d'intăiu espusă unui bombardament.

Până la 4 k. spre N. costa răsăritească poate fi apărută prin 2 baterii de coastă.

La S., un fort identic construit și armat cu cel de la *Hotel Carol*, va trebui așezat pe coastă pe micul cap de la vest., la 3 k. spre S. orașului; acesta ar face sistem și cu fortificarea de uscat.

Pentru memorie să le numim: pe unul *fortul Carol*, iar pe cel-alt *fortul Elisabeta*.

2. *Molul fortificat.* Pentru fortificarea pe apă a portului, este necesar a studia țărmul, adâncimea mării în vecinătate și natura fundului.

Țărmlul S. al Constanței este acoperit cu stânci, destul de pronunțate la *hotelul Carol* și pe tot litoralul. Ele se continuă și în mare parte până la o distanță de 300" (1¹/₂ encăblures); iar adâncimea apei aci este de 20—25 picioare. (1 picior englez=0", 304,794)

Dim colo de acest țărm de stânci, natura fundului este nisipoasă.

Adâncimea mării, până la 2¹/₂ k de la țărm este de 13".000¹⁾.

Lucrările noului port merg până la 1.200" în mare și la o adâncime maximă de 12", (digul despre larg. A se vedea planul) sunt prin urmare espuse bombardamentului

Dacă s'ar construi la 1500" de la molul despre larg, un dig fortificat în felul celui de la Cherbourg²⁾, portul ar fi la adăpostul proiectilelor inamice.

1. Maréchal du Moltke. Lettres sur l'orient, Traduites par A. Marchand. Paris 1877

1) Cornéard. Atlas. op. cit. pag. 19—60.

2) Marga. Géographie militaire. Forts de Cherbourg

Forma acestui dig, unghulară; vârful unghiului pe prelungirea și la 1500" depărtare de molul exterior al portului; deschiderea unghiului de 140 grade. Grosimea zidului între 80—100". În vârful unghiului construit un fort mare «central». Laturile: cea de E. de 1470, având la extremitate *fortul de Est*, să se mențină o deschidere de 1000" între această extremitate și țerm, deschidere care să fie curățită de pietrele cari ar face dificilă navigația; latura de V. lungă de 882" aparată la extremitate prin *fortul de Vest* și cu o deschidere de 300" până la țerm, pentru esirea vaselor.

Executarea acestui proiect, pe cât de îndrăzneț pe atât de folositor, ar necesita cheltuieli colosale³⁾ dar o repetăm: în chestiuni de apărarea țării, considerațiunile economice cad în al doilea plan.

7. *Fortificații pe mare* pentru care trebuie ținut seama de configurația terenului și căile de comunicație.

Cu privire la teren, există deja părerile emise de Mareșalul Moltke, avem de adăugat, că movilele despre care vorbește în «Lettres sur l'Orient» nu pôte fi de cât culmea delului la 5 k. spre N de Constanța, semănată de movile.

Această culme prezintă marele avantaju fortificației, acela de a avea înaintea sa o vale destul de largă.

Căile de comunicație ce converg spre Constanța sunt: șoseaua Tulcea, care pôte fi aparată cu un fort de oprire și Calea ferată Cernavodă cu șoseaua Mangalia, ambele pot fi aparate în acelaș mod, formând sistem cu fortul «Elisabeta».

Restul arcului de cerc, cuprins între aceste două forturi, pôte fi aparat cu o linie întărită de felul celei de la Galați.

3) Digul de la Cherbourg, costă pe Franța 69 milioane. (E. Reclus. *Geographie universelle*. Vol. 2. pag. 660).

XXIII. Viitorul Constanței

Ne rămâne pentru încheierea studiului, a atinge chestiunea economică și socială a orașului, de la care fără îndoială atârână viitorul lui.

Am arătat la partea istorică epocile de mărire, ca și cele de decadență ale Constanței, până a deveni miserabilul și neînsemnatul sâcuc Kustendje «*grămadă de pietre puse unele peste altele fără var sau mortar, care să le dea o legătură*» după arătările istoricului Dumitru Cantemir, despre satele turcești acum un secol și mai bine, în scrierea sa «*Histoire de l'Empire Ottoman*», pe care l'a vizitat.

Genovezii, și după densii Englezii, recunoscă în semnatatea acestui punct comercial de pe țărmul Mării Negre.

Se înțelege că ei, și mai ales cei din urmă, nu lucră de cât cu interes speculativ, interes care se mărgini numai asupra liniei ferate și portului.

Orașul primi foarte puține schimbări, și anume cele necesitate de interesele comerciale.

Acești doi factori economici dar: calea ferată și portul au transformat într-o cât-va Constanța.

Când am vorbit despre port am arătat, că mișcarea comercială în anul 1895 întrece pe cea de sub Engleri cu țifra colosală de 69.339.065 tone; ceva mai mult, dacă comparăm țifra exportului cerealelor din primele 8 luni ale anului 1895, cu aceea din luna Octombrie numai, vom găsi o diferență îndoită aproape în numărul de tone exportate în luna Octombrie, asupra exportului celor 8 luni.

Această diferență este cauzată prin deschiderea comunicației de peste Dunăre. Ați Constanța servește de debuseu cerealelor din întreaga țară.

Fapt cu acest avânt comercial, care se va mări într-un

viitor foarte apropiat prin dezvoltarea ce va lua noul port, spre care țara noastră și a îndreptat toată atențiunea în ultimii ani, și pentru care se cheltuiesc sume enorme, cei chemați la conducerea destinului acestui viitor măreț oraș, sunt dator să caute din timp mijloace, ca să-și dea dezvoltarea ce merită.

Nu tot ast-fel stă lucrurile sub raportul social, în care patria mamă nu și-a pus tot interesul.

Vroesc să vorbesc de cestiunea colonizării Constanței cu elemente românești.

Dacă la Cap. VII am arătat, că elementul românesc preponderă, acesta era relativ, căci dacă din populația română a Constanței de 2519 suflete) românească populația cazarmilor, care se urcă la peste o mie oameni, ne rămân cam vr'o 750 barbați.

Și n'am zis încă totul, elementul românesc din Constanța este reprezentat printr-o populație flotantă compusă din militari și funcționari fără stabilitate, *ast-fel* (fifa românilor stabili nu se urcă la mai mult de 10 proprietari și comercianți).

Acesta este numărul de coloniști români în Constanța, după un interval de aproape 20 ani de la ocuparea Dobrogei.

Ast-fel stă realitatea lucrului în românească Constanța!

Excludând elementul musulman, între elementele preponderante sunt: bulgarii, grecii, evreii și armenii, preponderante și prin faptul că tot comerțul stă în mâinile lor.

«Elementul grec, evreiesc și armen — dize d-nul Nacian¹⁾ — este răspândit aproape în toată peninsula (Dobrogea), și se poate dize chiar, că numai dorința de

¹⁾ L. L. Nacian, La Dobroudja économique et sociale. Paris 1886

câștig îi face a se răspândi și a duce ast-fel o viață nomadă. Lectorul cunoște bine caracterul și aptitudinile acestor rase. De aceea nu ne vom opri mai mult de a le face apologia. Cu toate acestea credem necesar a adăuga, că Grecii și Evreii acestui ținut sunt mai puțin civilizați și prin urmare mai răpitori, de cât coreligionarii lor din tot restul Europei.

«Ast-fel ei sunt considerați în această țară ca o adevărată plagă socială, care departe de a fi pe cale de vindecare, tinde din ce în ce a câștiga proporțiuni și a cotorpi tot corpul acestei nenorocite țări, care în schimbul unei sincere și generoase ospitalități, este exploatată în toate felurile de aceste două secte, a căror rapacitate de alt-fel este proverbială»¹⁾.

Până acum, iată cu ce fel de elemente este colonizată Constanța!

Dacă pe lângă lăudabila solitudine ce țara pune de face din Constanța primul port pe cotele apusane ale Mării Negre, s'ar uni și cestiunea colonizării ei cu Românii, opera ar fi completă.

Mijloacele adoptate de Francezi în colonizarea Algeriei mi pare că ar rezolva problema, și s'ar putea aplica și la noi.

Ideia creării unui cartier românesc, ar deveni o realitate atât de mult dorită, atât de mult așteptată; prin vândarea terenului cu prețuri scăzute, apoi prin intervenirea statului, societatea de construcții ar împodobi foarte repede Constanța cu clădiri românești.

Colonizată Constanța cu element românesc, trebuie în urmă alca personalul căruia să i se încredințeze destinele acestui oraș.

«Acești funcționari — dize D-nul Nacian — nu trebuiesc

¹⁾ L. L. Nacian op. cit. pag. 142.

aleși la întâmplare: ei trebuie aleși printre oamenii capabili a îndeplini diferite sarcini dificile și delicate tot de o dată, pe care colonia le reclamă.»

«Ei vor fi numiți pe un termen mai mult sau mai puțin lung, căci numai oferindu-le o garanție de stabilitate statul poate fi sigur de a avea funcționari devotați și desinteresați.

«Acesti funcționari vor fi luați de preferință dintre persoanele originare ale coloniilor»

Iar D-ului Courcelle Seneuil :)

«Primul personal al unei colonii, trebuie ales după natura teritoriului (în cazul nostru comercial), care să importe cu prețurile cele mai avantajoase posibile produsele manufacturiere din ateliere recunoscute și care să exporte produsele coloniilor.

«Un personal mic de administrație și unul mai numeros însărcinat cu *instrucțiunea primară* completează societatea născândă și desăvârșesce prin ea a pune în condițiuni economice suficiente a o face viabilă.»

Cestiunea colonizării Constanței cu element românesc cere grabnice și serioase măsuri, dacă vrem să nu regretăm în urmă milioanele grămadite la Dunăre și Marea Neagră, atunci când poate va fi prea târziu!

FINE

A N E X E

ANEXA No. 1

Vechia întindere a Mării Negre ¹⁾

După tradiționalele cunoștințe ce ne au lăsat vechii istorici și geografi greci și latini, asupra întinderii M. Negre, ea trebuia să se fi confundat cu M. Azov, M. Caspică și Marea saș lacul Aral, și să fi acoperit prin urmare imensele câmpuri situate între și dincolo de aceste mări, adică Crimeea, Taurida, Georgia, în fine ținuturile de la N. Cubanului de la E. Caucazulul, aproape de Volga și totă țara ce forma litoralul M. Caspice și al M. Aral cuprinse în acestea și pusturile Manitei și ale Embet. Cercetarea acestor ținuturi justifică atare tradițiune istorică, și inspecțiunea naturii solului nu lasă nici o îndoială asupra șederii ce apele au făcut aci.

După aceleași tradițiuni și probabilități munți cei înalți ai cōstei meridionale ai Crimeei formați atunci o insulă în mijlocul Pontului Euxin, și lanțul Caucasului cu totă Circasia, o peninsulă considerabilă. Asia-mică, câte-va părți ale Rumeliei și ale Bulgariei, mai cu seamă muntele Hemul au prezentat tot d'a una Mării Negre o barieră de netrecut, care cu toate secolele scurse de atunci, nu a trebuit a suferi de cât prea puține schimbări, chiar în urma rupturii Bosforului tracic și al evacuatunei apelor ce rezulta din această. Epoca acestui mare cataclism, care se perde în noaptea timpurilor, fu fără îndoială aceea a unuia din acele potopuri, cari în

1) Corréard. op. cit. pag. 15—17.

necară Tracia, Grecia și toate părțile situate la Miază-zi de Pontul Euxin sau M. Neagră și a cărui tradițiune a trecut de la fabulă în istoria grăcă, sub numele de poporul lui Ogyges¹⁾ și poporul lui Deucalion²⁾, etc.

Oricum însă, reduse de un lung număr de secole la o foarte mică întindere, comparativamente N. Neagră și M. Azov a vădut în această întindere mai micșorându-se, și pământurile lor schimbând puțin câte puțin aspectul și formele prin aterisările marilor fluvii, care se aruncă în ele, precum: Dunărea, Nistrul, Niprul, Donul, etc., și prin depozitele încetivore ale nenumăratelor mici riulețe și cursuri de apă, care se varsă în aceste mări.

Forța valurilor opusa curentului, în aceste fluvii, a ridicat bare, care formează limanurile, ce se văd la îmbucătura mai multora din ele. Este dar prea admisibil, că o mare parte din forme contururi sau sinuosități, date de cei vechi cōstelor Pontului Euxin, forme și sinuosități atât de diferite de acele ce li se cunosc astăzi, în loc de a fi fost productul ignoranței și al imaginațiunii, ele erau reprezentațiunea fidelă a adevăratelor stări, la diferite epoce.

ANEXA No. 2.

Studiu arheologic asupra numelui Constanței
de D. n. U. Chousserie

Numele Kustendje, dat de către Turci, și Constanța dat de către Români capitalei Dobrogei, îmi pare o eroră, ce trebuie semnalată aici, când numeroase desco-

1) Poporul lui Ogyges, după H. 1.4, a avut loc între 1796 a. chr.; 200 ani după stabilirea troicilor în Europa.

2) Poporul lui Deucalion a avut loc în Thesalia în 1580 a. chr. Pe lângă aceste două, Pison face mențiune de un al 3-lea cel al lui Lycaon, care după matrezele Arandei a avut loc 11 secol înainte de nașterea lui Troiei.

periri arheologice au probat până la evidență, că acest oraș nu este altul de cât vechia *metropola a Pontului, Tomis*.

Denumirile cele false de mai sus, au fost datorite acestei credințe, că orașul Constanțiana, fondat sau rezidit de către Constantin cel Mare în onoarea surorii sale, se ridică tocmai pe locul actual al Constanței.

Ast-fel italianul Mario Niger, și învățatul arhiepiscop grec Meletios a cărui geografie a fost publicată în Veneția în anul 1728 și retipărită în 1807 fac confuzie între Tomis și Constanța.

Hellert, în charta generală a Bulgariei și a României apărută în 1839, scrie în parenteză numele Constanța sub Kustendge.

D. Brué, care a vizitat cu cea mai mare băgare de seamă, Turcia Europeană, cade în aceeași eroră când dice: «Ușor recunoaște cine-va pe Istropolis în Car-Harman, Constanța în Kustendge, Callatis în Magalia».

Bouillet, în dicționarul universal de istorie și geografie dice: «Kustendje sau Constanța».

Larousse, în marele dicționar universal al secolului al XIX. scrie vorbind despre Tomis. «Mai târziu orașul ia numele de Constanța aora lui Constantin cel Mare.

Kiepert încercă de a abate această credință în atlasul topografic al Pontului Euxin ce publică în Berlin în 1846; el arată Constanța între Istropolis și Tomis, dar adoptând iar opinia comună, întruni în a doua sa ediție aceste două orașe într-unul singur.

Și totuși Tomis și Constanța, erau deosebite după mărmurisirea lui Ierocles, care scria pe la sfârșitul secolului al VIII, sub domnia împăraților Arcadiu și Onoriu, o notiță asupra provinciilor și orașelor de căpetenie ale Imperiului de Orient.

După acest scriitor, Constanța era un oraș din Scythia

provincia VI din Imperiū, a cărei capitală era Tomis.

Constantin Porfirogenitul, care domnia la Constantinopol pe la începutul secolului al X-lea, stabilește aceeași deosebire între cele două orașe ale sale în opul său «De Thematibus».

Cele două opere sus menționate, pot fi regăsite în «Imperium Orientale» publicat în 1711 la Paris de către Auselmo Banduri, călugăr din Ragusa, devenit membru al Academiei inscripțiilor și bibliotecar al Ducelui de Orleans.

O chartă Venetiană, lucrată în secolul al XIII, ce o putem vedea în palatul Dogilor, arată pe Tomis pe locul unde se afla Constanța ađi, iar orașul Constanța este însemnat mai la S.

Formaleoni în «Istoria fisiologică și politică a comerțului, navigației și coloniilor celor vechi la M. Neagră» pare a fi moștenit de la Venetiani date certe asupra localităților din evul mediu. El face deosebirea între Tomis și Constanța și așază acest oraș în poziția în care îl arată harta de mai sus.

Călugărul Nestor, cel mai vechi istoric rus, în lucrarea sa principală, o cronică de la 862—1106, care este izvorul cel mai bogat al istoriei primitive a Slavilor nu intrunesc Tomis cu Constanța, ci din contra, el citează aceste două orașe într'un mod deosebit.

Această cronică publicată în Petersburg în 1867 după un manuscris găsit în 1716 de către Petru cel mare la Königsberg, a fost tradusă la Paris de către Louis în 1834.

Butkow, în «apărarea cronicii lui Nestor» menține aceeași deosebire între cele două orașe.

Macariu, episcopul Vienei, în opul său intitulat «Istoria creștinilor în Rusia» publicată în 1864 scrie următoarele vorbind de eparhia Seytiei și capitala ei «To-

mis nu trebuie a fi confundat cu Constanța, fondată de către Constantin cel Mare, aceste două orașe au trăit până la al X-lea secol, ca orașe deosebite».

Tomis al lui Ovidiu și Constanța lui Constantin s'au prefăcut ôre într'un oraș? Când și cum? Istoria sta mută în privința acestei alipiri suspecte, din contră le arată trăind amândouă cu traiul lor propriu, până la dărîmarea lor de către Bulgari.

Probabil, că Genovezii, după ce pe la sfârșitul secolului al XIII-lea, contribuiera puternic a restabili pe Împărații Greci pe tronul Constantinopolului, stabiliră comptuare pe malurile M. Negre, ei se așază pe locul unde se afla ađi Constanța—probă, portul lor situat la 300° la V. de portul nostru — și găzduind câte-vu ruine, sau mai bine negăsind nici o urmă vechie, uitând cu totul pe Ovidiu și readucânduși mai bine aminte de Constantin, al cărui Imperiū îl scăpasera, ei reinviază vechiul nume Constanța, pe care Turcii îl schimbă în Kustendje după cucerire, pe care Românii l'au prefăcut iar în Constanța în urma anexiunii Dobrogei.

ANEXA No. 3.

Scrieri referitoare la Dobrogea și Constanța

Pe la 1825, sub îndemnul guvernului Austriac, Turcia proiectă a uni Dunărea cu M. Neagră printr'un canal, prin valea Kara-Su.

Proiectul unei asemenea lucrări fu studiat de inginerul Wincke în anul 1839—40. Dificultățile terenului calcaros al văii însă, se opuseră la executarea proiectului și încercările rămaseră infructuoase. Cercetările sale au fost publicate în 1840 în «*Das Kapassu-thal zwischen der Donau unterhalb Rastowa un dem Schwarzen Meere bei Küstendtschi, in Monatsberichte über die*

Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 1840.

Mai târziu, D-l Jules Michel, în 1862 publică în «*Mémoires de la Société impériale des antiquaires de France, XXV, 3ème série, T. V. Paris 1862*» cercetările sale asupra terenului dintre Rasso-va-Cerna-Voda și Constanța, cercetări făcute în scopul de a se construi un drum între Rasso-va și Constanța, iar mai în urmă construirea unei ferate de apă.

Împreună cu dânsul a mai luat parte D. C. Allard, care scrie în 1864 «*La Bulgarie orientale, Paris 1864*».

D. Ernest-Desjardins publică în 1868 în *Révue archéologique Française* «*Voyage dans la Région du bas Danube*».

Însă cea mai importantă scriere este aceea a D-lui Karl F. Peters, publicată în 1867 «*Grundlinien zur geographie und geologie der Dobrudscha*» studiu, în care, pe lângă cercetările sale proprii s'a servit și de alte 25 scrieri, hărți și planuri¹⁾

Corréard, în lucrul său «*Guide stratégique dans*

1) I) A. Boué, *La Turquie d'Europe* Paris 1840. 4 volume.

II) A. Boué. *Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe*. Viena, 1844. 2 volume.

III) Von Wunke. *Valea Cara-So între Dunărea de jos de Rasso-va și M. Négra la Constanța* (în l. germană).

IV) T. Spratt *Captain. Route between Kustendje and the Danube* Londra 1856.

V) Moltke. *Marșurile Russo-Turcești în Turcia Europeană 1828—29 cu o hartă și planuri*, Berlin 1845 (în l. germană).

VI) Baron de Bismarck. *L'expédition en Crimée* 2 volume Paris 1856.

VII) A. Viquemel. *Voyage dans la Turquie d'Europe*. Paris 1855, 1861, 1863.

VIII) C. V. Wutzer. *Volagiu în orientul Europei*. 2 volume. Eberfeld 1860 (în l. germană).

IX) Koch. *Volagiurile în orient*. Weimar 1846 (în l. germ.)

la mer Noire» spune: Orașul Kustendje, numit de Grecii moderni Constantza, este situat pe un cap, care apără rădă la S. E. el e la 11 mile de Tuzla (1 milă=1852") și la 21 de Mangalia. Se va avea grijă a se evita coasta de N. E. a acestui oraș, mărginită la la 1 1/2, milă în larg de un lanț de stânci. Altele se găesc cu întrerupere mai de departe de term, la o adâncime de 25—30 picioare sub apă (3 picioare=1") Capul Constanța este încă garnisit de stânci, la 300 (1 1/2, encablures) spre S. și E. de bastionul meridional.

X) Patrick O'Brien. *Dacatele Dunărene între 1853. Ruda de S. și țările turcești dunărene*. Leipzig 1864 (în l. germ.)

XI) E. V. Sydow. *Privire asupra frontierei Turco-Ruso-ru. Cu o hartă* 1856 (în l. germană).

XII) Le Jean. *Etnografia Turciei Europene*. 1861 (în l. germ.).

XIII) Innocent et Iovana. *Voyage agricole dans la Dobroudja, avec un carte ethnographique et topographique*. Constantinopole 1850.

XIV) Adria la Stojinica Dobrogei, extras într-o comunicare a vice-consulului austriac din Tulcea-Viena 1861 (în l. germ.)

XV) E. Taubert de Mangny. *Hydrographie de la Mer Noire et de la Mer Azov*. Triest 1856.

XVI) Commission Européenne du Danube.

XVII) T. Spratt. *On the geology of Varna and the Neighboring parts of Bulgaria*.

XVIII) Szabo-Joseph. *Egy continenszéli emelkedés és-nyitja délirol Europa délkeleti részén*. Pécs 1862.

XIX) K. F. Peters. *Communicat despre petrișcările Dobrogei* «*Anzeile Institutului Geologic*» 1863 (în l. germană).

XX) K. F. Peters. *Communicat de pre cercetările geologice a Dobrogei* «*Anzeile Institutului Geologic*» 1864 (în l. germ.)

XXI) K. F. Peters. *Studiu asupra inălțimii barometrice la Dobrogea* 1864, 1865. (în l. germană)

XXII) Harta terului de reșidă din 1828—29, scală 1,410.000.

XXIII) Accazi chartă redusă la jumătate.

XXIV) Harta Turciei Europene în 21 foi lucrată de mare stat-major Austriac.

XXV) Kiepert. *Harta Turciei Europene*. Berlin 1853.

ANEXA No. 4.

Operațiunile Diviziei Franceze și a Spahilor în Dobrogea¹⁾

La începutul războiului Crimeiei (1854) Francezii vor să a porni contra Rusiei, luând drept bază primă de operație Varna, Balcik și Constanța. Mareșalul St. Arnaud, voind a trimite din Viena o recunoșcere în pede la Nordul Dobrogei, în scopul de a atrage atențiunea inamicului în această parte și a-l face a se teme de o mișcare în scopul de a-l tăia linia de retragere din Muntenia, însărcină cu acesta pe *Spahii de Orient*, corp nou format, sub comanda generalului Iusuf.

Divizia l-a Canrobert, trebuia a-l susține; dar cum acest general se afla cu un bastiment de război în recunoșterea coastelor Crimeiei, divizia fu comandată prin interim, de generalul Espinasse.

În ziua de 27 Iulie a. n. la 3 1/2 ore după amiază, trupele generalului Espinasse se opriră în bivouac la Constanța aproape de lacul Pallas, unde capul colonelului își aședase lagărele, cam la o leghe departe de oraș.

Kustendjé, ca toate orașele Turcești ale Dobrogei nu este de cât o grămadă de ruine, recente încă, pe care Cazacii le-au lăsat în urma lor, totul era dărâmat și confuz.

Avant-garda corpului de recunoșcere a colonelului Spahilor de orient, sub comanda lui Iusuf, ce avusese în nea și o prima luptă neînsemnată cu Cazacii, facu cunoscut generalului Espinasse prezența trupelor rusești înainte.

Pentru orice eventualitate, acesta și apropiă lagărul de avant-gardă. A doua zi la Karnasset (Karnasuf) la N. de Kustendje, avant-garda avu o nouă și scurtă luptă de masă cu masă.

¹⁾ Barro de Bazancourt. L'expédition de Crimée. Paris. 2 vol.

Bașbuzucii se bătură bine și oficerii francezi (Magnan și Serionne) ce l comandă, abia l putu opri cu mare greutate de a urina pe cazacii, cari se retrăgău spre Babadagh.

Iusuf se determină a cădea pe neașteptate, printr'un marș de noapte peste grosul trupelor rusești, reunite în jurul Babadagului; însă în momentul când, la 6 ore seara, ordinul de plecare fu dat, 500 de oameni rămăseră în urmă pe pământ și nu se mai putură ridica. Holera se abătuse ca fulgerul peste colona expediționară. Pe la 8 ore, 150 erau morți și 350 în agonie.

Colona generalului Espinasse, care înaintase la Gargalic, fusese și ea isbită. Inamicul încă nu apăruse și cadavrele acoperiră deja câmpul în toate părțile, șanțurile se săpau și pământul mișcat, răspundea în jurul emanațiunilor pestilențiale. Adesea brațele care săpau se apropiară înainte de a și fini opera. și acelea care făceau casmaua se întindea, în tăcere, pe marginea gropii întredeschise, pentru a nu se mai ridica.

Acei cari trăiau erau încărcăți pe cai sau purtați de soldați, iar atelagele artileriei erau pline cu bolnavi.

Acesta noapte fatală fu cea de 30 Iulie 1854.

Colona reluă drumul Constanței și Magaliei, lăsând în urmă mormintele soldaților, triste semne de trecerea sa. Espinasse se reintorse la Pallas.

La 31, totă divizia reunită evacua bolnavii către Constanța, unde vaporul Pluton l transporta. În acea noapte și a doua zi 800 bolnavi sunt transportați spre Constanța.

La 1 August, divizia părăsește Pallas, iar la 2, numărul bolnavilor devine și mai considerabil, așa în cât barabalele nu mai putea pridi cu transportul lor.

Această tristă împrejurare, probă Francezilor că Do-

drogia *este un cută de friguri și o sorgintă de holera* ¹⁾

El schimbară iute planul războiului și cu toate că în August 1854 el era încă în Dobrogi, în Septembrie același an, debarcaseră la Eupatoria pe cotele Crimeiei.

ANEXA No. 5

Miscarea portului Constanța în timpul dominației
Turcilor ²⁾

Rada Constanța, formeză un mic golf natural între două capuri, este adăpostită de vânturile de la N., în schimb însă prea expusă celor de la S V, S-E și chiar S. Iernu se produce seriosă stricăciune. Portul a fost construit de o companie engleză în 1859 pe locul vechiului port genovez.

Cu toate lucrările importante executate în diferite rinduri, portul lasă mult de dorit, ast-fel lucrările cari ¹⁾ înclud fiind economic construite sunt slabe și expuse a fi stricate de furia valurilor.

Acest port în vederea traficului drumului de fer

1) Cu ocazia unor răpatori făcute la malul mării, pe locul aceluia acum de sta de cură, s'au găsit oeminte franceze din acest război. Aceste oeminte s'au adunat și pus în cavoul unui monument, ce s'a ridicat la 9 Maiu 1894 la cimitirul din Constanța, de către guvernul francez. Monumentul poartă inscripția:

LA FRANCE
1854
SOLDATS MORTS
pour
LA PATRIE
1854-1855

La inaugurarea monumentului au asistat: D-nul De Custoly din partea guvernului francez și general Raicollan, din partea țării noastre.

2) Baron d'Hogues. Releasementa sur la Dobrogi. București 1879.

Kustendje-Cerna-Voda a fost construit prea mic și peste puțină a conține un număr suficient de vase la chea pentru o încărcare repede.

Portul nu are locul necesar manevrelor vaselor mari și intrarea, din cauza nisipului grămadit, mic o dată n'are o adâncime superioară la 17¹/₂, rar 18 picioare engleze (1=0^m,304794) insuficientă vaselor mari încărcate, cari se găsesc ast-fel forțate a ¹⁾și completa încărcătura în rudă, la paguba neguțătorilor.

În schim însă compania are un mare număr de magazii, cari servesc de deposit cerealelor, fie la Constanța sau Cerna-Voda, însă numărul acestor magazii nu poate fi suficient serviciului de export într-un an bun de recoltă.

Materialul rulant al drumului de fer este în prea bună stare, dar insuficient.

Comerțul *Import* Ar fi greu a da o statistică exactă asupra importului Constanța, căci documentele detaliate lipsesc; autoritățile turcești au luat totă arhiva vămii și administrației principalele articole de import consistă și se mărginea la consumația locală.

Bumbacuri ordinare, încălțăminte, haine, lăcătușerie, ferărie, marchandărie, coloniale, orez, vinuri, băcuri, lămânări, lână, petrolu etc.

Exportul, este de două feluri: de transit și acela al produselor locale. Tablourile anexate ¹⁾ ale exportului cerealelor, comunicate de direcție căilor ferate și portului, ne dă o idee exactă despre aceste două feluri de export în 1875, 76 și 77.

Din portul Constanța se exporta afară de cereale, lână brută, piei și vite. În 1876 s'a exportat aproape 18.000 mii pentru Constantinopol (costul 5 lei loco),

¹⁾ A se vedea tablourile litera A și B.

30.000 berbeci (12—14 lei), lână țigăie 300.000 ocale (1.50—2 lei) piet de miel și de berbeci 7000 la Viena (3 lei perechia), 300.000 ocale brânză de calitate I (0.80—1 lei), 50.000 de calitate II (0.60—0.70).

Companiile «Messageries Maritimes Francaise» «Lloyd austriac» și «Florio» exportă aproape toate cerealele și lână.

Afară de aceste 3 companii, o mulțime de vapore mici, care încarcă cereale, închiriază puntea pentru transportul vitelor de la Constanța la Constantinopol: este imposibil a găsi date exacte asupra exportului animalelor.

Lacurile Sîldghiol, Anadolchini și Tasașlu din apropiere de Constanța erau arendate cu 1600 lei anual. Peștele fiind mediocru, nu servia de cât la consumația locală.

Cât de nelușmna ar părea aceste detalii azi, ele dobândesc cu timpul o importanță capitală.

De am poseda acum date asupra mișcării portului din timpul Genovazilor, ele ar fi de o nelăgădnită valoare!

ANEXA No. 6

Tratatul de la San-Stefano ¹⁾

Încheiat la 19 Februarie (3 Martie) 1878, cuprinde 39 articole și a fost semnat de: Contele Ignatiev, adjuant general al M. S. Imperiale și Melidow șambelanul curții Imperiale pentru Rusia și de Sayfet-Pașa, ministrul afacerilor streine și Sadulah, ambasadorul M. S. Sultanului pe lângă curtea Imperială a Germaniei, pentru Turcia.

¹⁾ Tacticien op. cit. vol. XII, pag. 747—759 și Gh. Ribescu Istoria unei frontiere pag. 13.

Articole privitoare la România sunt:

V. Sublima Pörtă recunoaște independența României, care și va susține drepturile ei la o despăgubire ce se va desbata între abele părți.

Până la încheierea unui tract direct între Turcia și România, supușii români se vor bucura în Turcia, de toate drepturile garantate supușilor celorlalte puteri europene.

XII. Toate cetățile de pe Dunăre se vor rade. Nu vor mai fi de aci înainte pe marginile acestui fluviu, nici o fortăreță, nici bastimente de război în apele principatelor Bulgariei, României și Serbiei, afară de cele staționare întrebuintate până acum, și bastimentele ușoare destinate la poliția fluvială și la serviciul vâmlor.

Drepturile, obligațiunile și prerogativele comisiunii internaționale de la Dunărea-de-Jos sunt menținute intacte.

XIX. Indemnitatea de război și pierderile impuse Turciei, pe care M. S. Imperatul Rusiei le reclamă și pe care sublima Pörtă se angajază a le rambursa, se compun:

a) 900 milioane ruble cheltuieli de război, întreținerea armatei, înlocuirea materialului, comenzi pentru război.

b) 400 milioane ruble, pagube suferite de literalul meridional al țării în comerțul exportului, industriei și drumurilor de fer

c) 100 milioane ruble, pagube suferite de provinciile Caucazul prin invazie.

d) 10 milioane ruble, pagubele și interesele supușilor și instituțiilor rusești în Turcia.

Total 1 miliard 410 milioane ruble. Considerând încercăturile financiare ale Turciei și în acord cu M. S.

Sultanul, Împăratul Rusiei a înlocuit plata celei mai mari părți din sumele enumerate în paragraful precedent, prin cesiunile teritoriale următoare:

a) Sangiacul Tulcei, adică districtele: Kilis, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Macin, Babadag, Harsova, Kustendje și Medgidia precum și insulele Deltei și insula Șerpilor.

Neavând dorința să și anexeze acest teritoriu (Sangiacul Tulcei) și mările Deltei, Rusia și rezervă în cultatea de a le schimba cu partea Basarabiei deslipită prin tratatul de la 1856 și limitată la miază-zi cu talvegul brațului Kiliei și gura Stary-Stambul.

Cesiunea împărțirii apelor și pescăriilor va urma să fie regulată printr-o comisiune Ruso-Română în timp de un an de la ratificarea tratatului de pace.

b) Această cesiune de teritoriu valorează 1 miliard 100 milioane ruble. Pentru modul plății a 300 milioane ruble, se va regula între guvernele Imperiale.

c) Cele 10 milioane ruble, indemnitate pentru supușii și instituțiile rusești în turcia, ele se vor plăti pe măsură ce reclamațiunile interesatilor vor fi examinate de ambasadorul Rusiei la Constantinopol și supușii sublimiei Porți.

ANEXA No. 7

Congresul din Berlin

Congresul din Berlin, început la 13 Iunie și terminat la 13 Iulie 1878 și a sfârșit lucrările la 20 de ședințe. Tratatul cuprinde 64 articole, din care cele privitoare la România sunt:

XLIII. Cesiunea Independenței. XLIV. Cesiunea ovreilor și altele. XLV. Cesiunea Basarabiei. XLVI. Cesiunea Dobrogei. XLVII. Cesiunea apelor și pescuitului. XLVIII. Cesiunea transitului. XLIX și L. Ces-

siunea consulilor L.I. Cesiunea substituirii României la drepturile și obligațiunile Porții pentru teritoriul cedat L.II. Cesiunea Dunării și fortărețelor sale, cesiunea Dunării și navigațiunii sale ¹⁾.

Articolul 46 § 2 dic.

Traseul frontierei va fi hotărât la fața locului de comisiunea europeană (prin art. 11 al tratatului) pentru delimitarea Bulgariei.

Această comisiune se compunea din:

B. Orero (Italia), V. Wendel (Germania), C. Ripp (Austria), L. V. Lemoyne (Franța), H. B. Hamley (Anglia), A. Bogolubow (Rusia), M. Tahir (Turcia), iar din partea României:

Ferichidi, colonelul: Filimonu, Anon, Sianiceanu,

Comisiunea și început lucrările la 17 Septembrie 1878 și le-a terminat la 12 Septembrie 1879, determinând traseul frontierei pe care o avem azi spre Bulgaria.

¹⁾ Semnatarii acestui tratat au fost

H. Bismarck	} pentru Germania.	L. Corti	} pentru Italia.
V. Bulow		D. Lauray	
Bohnenlohe			
Andrassy	} pentru A.-Ungaria.	Gortchakow	} pentru Rusia.
Kowolzi		Schnovalow	
Haymerle		P. d'Oubril	
Waddington	} pentru Franța.	Al. Carathéodory	} pentru Turcia
Saint-Vaïler		Mehmed Ali	
H. Depren		Seddoulah	
Seacomfield	} pentru Anglia.		
Salisbury			
Odo Russell			

De la o 10-a ședință (1 Iulie 1878) fură admiși și delegații români: Brătianu și Cogălniceanu.

A N E X E
-

TABLOUL LITERA A EXPORTUL CONSTANTEI IN ANUL 1876

PAVILIONUL	TOTALUL			CEREALILE TRANDU				CEREALILE DIN TERGA					TOTAL	TOTAL
	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz
Anglia	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20
Austria	20	10	5	20	10	5	20	10	5	20	10	5	20	10
Belgia	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Franta	50	10	5	50	10	5	50	10	5	50	10	5	50	10
Germania	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Italia	5	2	1	5	2	1	5	2	1	5	2	1	5	2
Spania	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1
Suedia	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0
Ungaria	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Rusia	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20
Alte State	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Total	1000	200	100	1000	200	100	1000	200	100	1000	200	100	1000	200

1. Pentru detalii
 2. Pentru detalii
 3. Pentru detalii
 4. Pentru detalii
 5. Pentru detalii

TABLOUL LITERA B EXPORTUL CONSTANTEI DE LA 1 IANUARIE PANA LA 31 MAI 1877

PAVILIONUL	TOTALUL			CEREALILE TRANDU				CEREALILE DIN TERGA					TOTAL	TOTAL
	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz	Porumb	Grâu	Orz
Anglia	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20
Austria	20	10	5	20	10	5	20	10	5	20	10	5	20	10
Belgia	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Franta	50	10	5	50	10	5	50	10	5	50	10	5	50	10
Germania	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Italia	5	2	1	5	2	1	5	2	1	5	2	1	5	2
Spania	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1
Suedia	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0
Ungaria	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Rusia	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20	10	100	20
Alte State	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5	2	10	5
Total	1000	200	100	1000	200	100	1000	200	100	1000	200	100	1000	200

1. Pentru detalii
 2. Pentru detalii
 3. Pentru detalii
 4. Pentru detalii
 5. Pentru detalii

TABLOUL LITERA C

STATISTICA

Oraşul Constanţa la 30 Decembrie 1895.

SUFLETE PE NAŢIONALITĂŢI	Bărbaţi	Femei
Români	1750	700
Greci	1440	1020
Bulgari	780	280
Musulmani	1185	1017
Ovrei	400	395
Francezi	23	28
Italiani	92	17
Armeni	182	187
Englezi	90	25
Austriaci	74	107
Germani	181	150
Olandezi	3	2
Ruşi	18	15
Prusieni	1	—
Serbi	4	—
Montenegri	4	—
Total general	10419	

TABLOUL LITERA D
MIŞCAREA POPULAŢIEI ORAŞULUI CONSTANŢA PE ANUL 1895

RELIGIUNI	NAŞTERI		MORTI		CĂSĂTORII		LEGITIMI				NELEGITIMI				OBSERVAŢII
	Bărbaţi	Femei	Bărbaţi	Femei	Bărbaţi	Femei	Născuţi	Morţi	Legi	Neglegi	Născuţi	Morţi	Legi	Neglegi	
Ortodocşi	71	78	82	42	32	35									Morţi 1
Catolici	10	6	7	8	2	7									Bărbaţi 84
Protestanţi	4	4	6	2	1	2					9	11	5	3	Femei 47
Armeni	6	8	8	2	3	3									
Evreii	19	10	2	—	3	3									
Musulmani	45	47	39	48	13	13	146	147	85	49					
Total	155	153	144	97	54	54									
Total general	308		20		54		288	104			20			6	

Tabloul alfabetic de stradele oraşului Constanţa

No. curent	Numele străzii	Long. în m.	No. curent	Numele străzii	Long. în m.
1	Agriculturii	78	32	Justiţiei	76
2	Alcoi	89	33	Libertăţii	440
3	Aurora	45	34	Luminat	457
4	Băiel	75	35	Mahometană	377
5	Basarab	63	36	Maier Şonţu	159
6	Braşoveni	73	37	10 Mai	78
7	Brutari	187	38	Mangalia	1161
8	Bulgari	39	39	Marco Aureliu	416
9	Călbăşilor	227	40	Militară	159
10	Căramidari	140	41	Mircea cel Mare	1414
11	Carol I	1525	42	Muzelor	—
12	Comercială	72	43	Napier	92
13	Concordia	335	44	Ovidiu	256
14	Ceres	291	45	Pescari	78
15	Cusa-Voda	42	46	Plevnei	170
16	Daciei	187	47	Portului	265
17	Decabal	90	48	Român Opres	320
18	Dianei	67	49	Română	427
19	Diviziei	296	50	Roşiori	156
20	Dorobanţilor	160	51	Sabinelor	—
21	Dreptăţii	165	52	Şcolii	360
22	Elenă	383	53	14 Septembrie	—
23	Bulevardul Elisabeta	587	54	Ştefan cel Mare	142
24	Engleză	—	55	Tătără	76
25	Fructelor	172	56	Thetis	113
26	Gării	251	57	Tomis	280
27	Germană	49	58	Traian	376
28	Grişii	174	59	Unirii	63
29	Piaţa Independenţei	—	60	Vânători	189
30	Infanteriei	77	61	Venus	34
31	11 Iunie	673	62	Virgilia	99

Tabloul de construcţiile aflate în oraşul Constanţa la finele anului 1895.

STRADA	CASE CU			De apă caldă plumb	Magaz.	Bucuri sau băieţi	Păduri şi mări
	1 etaj	2 etaje	3 etaj sau mai etaje				
Agrişeni	17	8	—	28	—	—	—
Alcoi	17	1	—	17	—	—	—
Aurora	17	—	—	17	—	—	—
Băiel	17	—	—	17	—	—	—
Basarab	17	—	—	17	—	—	—
Braşoveni	17	—	—	17	—	—	—
Brutari	17	—	—	17	—	—	—
Bulgari	17	—	—	17	—	—	—
Călbăşilor	17	—	—	17	—	—	—
Căramidari	17	—	—	17	—	—	—
Carol I	17	—	—	17	—	—	—
Comercială	17	—	—	17	—	—	—
Concordia	17	—	—	17	—	—	—
Ceres	17	—	—	17	—	—	—
Cusa-Voda	17	—	—	17	—	—	—
Daciei	17	—	—	17	—	—	—
Decabal	17	—	—	17	—	—	—
Dianei	17	—	—	17	—	—	—
Diviziei	17	—	—	17	—	—	—
Dorobanţilor	17	—	—	17	—	—	—
Dreptăţii	17	—	—	17	—	—	—
Elenă	17	—	—	17	—	—	—
Bulevardul Elisabeta	17	—	—	17	—	—	—
Engleză	17	—	—	17	—	—	—
Fructelor	17	—	—	17	—	—	—
Gării	17	—	—	17	—	—	—
Germană	17	—	—	17	—	—	—
Grişii	17	—	—	17	—	—	—
Piaţa Independenţei	17	—	—	17	—	—	—
Infanteriei	17	—	—	17	—	—	—
11 Iunie	17	—	—	17	—	—	—
Justiţiei	17	—	—	17	—	—	—
Libertăţii	17	—	—	17	—	—	—
Luminat	17	—	—	17	—	—	—
Mahometană	17	—	—	17	—	—	—
Maier Şonţu	17	—	—	17	—	—	—
10 Mai	17	—	—	17	—	—	—
Mangalia	17	—	—	17	—	—	—
Marco Aureliu	17	—	—	17	—	—	—
Militară	17	—	—	17	—	—	—
Mircea cel Mare	17	—	—	17	—	—	—
Knober	17	—	—	17	—	—	—
Napier	17	—	—	17	—	—	—
Ovidiu	17	—	—	17	—	—	—
Pescari	17	—	—	17	—	—	—
Plevnei	17	—	—	17	—	—	—
Portului	17	—	—	17	—	—	—
Român Opres	17	—	—	17	—	—	—
Română	17	—	—	17	—	—	—
Roşiori	17	—	—	17	—	—	—
Sabinelor	17	—	—	17	—	—	—
Şcolii	17	—	—	17	—	—	—
14 Septembrie	17	—	—	17	—	—	—
Ştefan cel Mare	17	—	—	17	—	—	—
Tătără	17	—	—	17	—	—	—
Thetis	17	—	—	17	—	—	—
Tomis	17	—	—	17	—	—	—
Traian	17	—	—	17	—	—	—
Unirii	17	—	—	17	—	—	—
Vânători	17	—	—	17	—	—	—
Venus	17	—	—	17	—	—	—
Virgilia	17	—	—	17	—	—	—
Construcţii pe strada ne- denumită	17	—	—	17	—	—	—
Total	1176	344	—	1378	140	—	—

TABLOUL LIT. G

Tablou de numele prefectilor județului Constanța
de la 1878—1896

N U M E L E	D A T A N U M E I	O B S E R V A Ț I U N I
D. Remus Opran . . .	13 Noiembrie 1878	
„ Luca Elefterescu . .	5 Iulie 1879	(Directorul prefecturii. Înlocuitor).
„ Remus Opran . . .	13 „ 1879	
„ C. Ciocărlia . . .	12 Septembrie 1881	
„ S. Dan	16 Octombrie 1882	(Directorul prefecturii. Înlocuitor).
„ Remus Opran . . .	18 Octombrie 1882	
„ Gr. Grămătescu . .	20 Mai 1883	
„ G. Piersiceanu . . .	4 Aprilie 1884	
„ Em. Cnioglu . . .	21 Aprilie 1885	
„ C. Poteca	5 „ 1888	
„ Al. Filipescu . . .	22 August 1888	(Directorul prefecturii. Înlocuitor).
„ Colonel I. Barozzi .	25 August 1888	
„ Sc. Scheletti . . .	10 „ 1889	
„ General Dunca . . .	16 Noiembrie 1891	
„ Colonel Kirțescu . .	18 Martie 1892	
„ I. Istrato	29 Iulie 1894-4 Oct 1895	
„ Imcovici	13 Octombrie 1895	
„ Manolescu Sideri . .	13 Ianuarie 1896	(Directorul prefecturii. Înlocuitor).
„ T. Chintescu . . .	19 Martie 1896	Actualul. Oc. 1896

TABLOUL LIT. H.

TABLOU
de comandanți Diviziei active și Șefi de Stat-major.

COMANDANTII DIVIZIEI		SEFII DE STAT-MAJOR	
GRADUL ȘI NUMELE	Timpuș la funcția	GRADUL ȘI NUMELE	Timpuș la funcția
D. General Angelescu Gheorghe	1878 Octombrie	D. Lt.-colonel Argintoiu . . .	1878 Octombrie
„ „ Racoviță Dumitru . . .	1891 Aprilie 1	„ Major Istroș	1881 August 1
„ Colonel Vlăduțu Matei . . .	1882 Mai 1	„ „ Bazarab	1882 Mai 10
„ „ Volanescu Serghe . . .	1882 Mai 1	„ Lt.-colonel Capâlnescu . . .	1883 Martie 15
„ „ Marulescu Gheorghe . . .	1882 Mai 1	„ „ Giossa	1883 Aprilie 1
„ „ Volanescu Serghe . . .	1882 Noiembrie 23	„ „ Boteanu	1890 Mai 10
„ Lt.-colonel Peiu	1882 Decembrie 8	„ Major Lamber	1890 August 30
„ Colonel Kirțescu	1882 Decembrie 19	„ Lt.-col. Guse	1891 Noiembrie 25
„ General Barozzi	1883 Martie 4	„ „ Georgescu Andronie . . .	1893 Mai 10, actualul
„ „ Dunca Iulian	1885 Februarie 1		
„ „ Ispărescu Gr.	1891 Noiembrie 28		
„ „ Cănuș Gr.	1894 Aprilie 1		
„ „ Colonel Livădianu Al	1895 Mai 10		
„ „ General Păi	1895 Iulie 30		
„ „ Posaru Com	1895 Octombrie 4, actualul		

TABLOUL IAT L

Tabloul de Corpurile de trupă sau fracțiuni,

	CORPURI SAU FRAȚIUNI	Venit la:		Plecat la:	
INFANTERIE	Batalionul I Vânători	18 Aprilie 1888	12 Mai 1886		
	" II "	24 August 1891	10 Aprilie 1892		
	" III "	8 Aprilie 1893	21 Aprilie 1893		
	" IV "	23 Noemb. 1878	26 Februar. 1879		
	" VI "	1 Octomb. 1890	—		
	Regim. I Linie	16 Aprilie 1890	29 Aprilie 1891		
	" II "	27 " 1882	16 Mai 1884		
	" III "	17 Mai 1887	23 Mai 1888		
	" IV "	7 Mai 1886	22 Mai 1887		
	" V "	26 Februar. 1879	19 Mai 1880		
	" VI "	19 Mai 1890	26 Aprilie 1892		
	Batalionul Dorobanți Dobrogea .	1 Aprilie 1884	—		
CAVALERIE	Regim. Dorobanți Dobrogea " .	1 Aprilie 1888	1 Mai 1891		
	" Constanța No. 24	20 Aprilie 1894	—		
	Regim. I Roșiori	31 Mai 1880	22 Aprilie 1882		
	" II "	15 Decemb. 1878	4 Noemb. 1879		
	" III "	11 Iunie 1886	16 Aprilie 1890		
	Escadronul Călmărași Constanța .	12 Aprilie 1884	—		
	Regim. 9 Călmărași	1 Aprilie 1895	—		
	" 12 " permanenți ¹	1 Ianuarie 1880	8 Mai 1884		
	O baterie din Reg. I Artilerie . .	23 Noemb. 1878	1 Aprilie 1884		
	Baterie II Reg. III Artilerie . .	13 Octomb. 1880	19 Octomb. 1887		
	" I " VII "	15 Noemb. 1887	24 Octomb. 1890		
	" II " VII "	20 Octomb. 1890	2 August 1892		
ARTILERIE	" III " VII "	13 " 1880	8 Noemb. 18		
	Escadronul III crea ²	22 Mai 1880	—		

1. Afundați în creșta Reg. Dobrogea No. 20 și în fine Reg. Valcea No. 20.

2. Secoșii și timpul Batalionului Dorobanți Dobrogea.

3. Secoșii și timpul Escadronului de Călmărași Constanța.

4. Acest regiment a avut de la 1 Ianuarie 1879 un escadron la Constanța, 2.

Ianuarie 1890 a venit și Stat-majorul Regimentului.

5. Detasat de la Corpul al III-lea (Galați).

care și-au avut reședința în Constanța.

Venit la:	Plecat la:	T I M P		A zilelor	OBSERVAȚII
		ANI	LUNI		
—	—	1	1	I	
—	—	1	7 ¹ / ₂	I	
—	—	2	—	I	
—	—	—	3	I	
—	—	—	—	—	lașinț. la 1 Oct. 96
—	—	1	—	I	
—	—	2	1 ¹ / ₂	I	
20 Aprilie 1891	24 August 1891	1	4	II	
16 Mai 1888	16 Aprilie 1890	2	11	II	
—	—	1	2 ¹ / ₂	I	
9 Mai 1884	1 Mai 1885	2	11 ¹ / ₂	II	
—	—	—	—	—	Transf. 1 April. 88
—	—	7	1 ¹ / ₂	—	
—	—	—	—	—	Actualul
9 Mai 1884	13 Iunie 1886	7	1 ¹ / ₂	III	
14 Aprilie 1890	4 Aprilie 1892	5	1	II	
22 Aprilie 1882	30 Mai 1886	5	3 ¹ / ₂	II	
13 " 1893	25 August 1894	5	3 ¹ / ₂	II	
—	—	10 ¹ / ₂	—	—	Transf. 1 April. 02
—	—	4	5	I	
—	—	5	4	I	
—	—	1	—	I	
—	—	2	11 ¹ / ₂	I	
—	—	4	9	I	
30 Octomb. 1890	2 August 1892	5	1 ¹ / ₂	II	
—	—	10	—	—	Actualul

Numit și Regiment
de Jandarmi

TABLOUL LITERA K

TABLOU

de mișcarea punctului vamal Constanța pe anul 1895

LUNI	IMPORT K.	ESPORT K.	
Ianuarie	249156	8558442	
Februarie	706998	5629158	
Martie	224346	578870	
Aprilie	887488	681537	
Mai	857869	791173	
Iunie	794486	803148	
Iulie	494293	1261458	
August	8063783	8284793	
Septembrie	8620226	19318300	
Octombrie	11422257	21692925	
Noembrie	4991288	10004431	
Decembrie	2417707	7029021	
Total	36165465	82055656	—
Total general	—	—	116221121

TABLA DE MATERII

Statuia lui Ovidiu.
Scrișoara d-lui Tocilescu.
Un cuvânt înainte.
Prefață.

I. Situațiune	1
II. Formă, dimensiuni, suprafață	1
III. Hipsometrie	2
IV. Natura terenului	3
V. Marea Neagră	4
VI. Istoria orașului	11
VII. Populația	39
VIII. Străzi. Edilitate publică. Pompieri comunal. Duminaț	40
IX. Construcții	41
X. Poliția	42
XI. Bugetul	43
XII. Starea sanitară. Personal. Institute de salubritate pu- blică. Serviciul veterinar	43
XIII. Comerțul interior	43
XIV. Alimentarea orașului cu apă	44
XV. Clima	45
XVI. Băi. Stabilimente. Mijloce de transport	46
XVII. Cultură	47
XVIII. Învățământul public	47
XIX. Marce	48
XX. Autorități și instituții publice și private	48
XXI. Clădirea Institutului geografic	59
XXII. Importanța militară. Lăet de fortificarea portului și orașului	59
XXIII. Viitorul Constanței	63
7 Anexe	69—83
11 Tabele	86—98